

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ

**УЛОГА ШАНГАЈСКЕ
ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗА САРАДЊУ У
БОРБИ ПРОТИВ ТЕРОРИЗМА**

мастер рад

Ментор:
Проф. др Мирослав Младеновић

Студент:
Ана Новаковић М47/20

Београд, 2022.

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF SECURITY STUDIES

THE ROLE OF THE SHANGHAI ORGANIZATION FOR COOPERATION IN THE FIGHT AGAINST TERRORISM

master thesis

Mentor:
Prof. dr Miroslav Mladenović

Student:
Ana Novaković M47/20

Belgrade, 2022.

УЛОГА ШАНГАЈСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗА САРАДЊУ У БОРБИ ПРОТИВ ТЕРОРИЗМА

Резиме

Шангајска организација за сарадњу настала је као тежња пет земаља за постизањем заједничког циља: јачање стабилности и безбедности у ширем простору који окупља државе учесника, борба против тероризма, сепаратизма и екстремизма, трговине дрогом, економске сарадње, енергетског партнерства, научној и културној сарадњи. Ова организација је у почетку била усредсређена на полицијске и војне циљеве. Има за циљ стабилизацију региона Централне Азије борбом против фундаменталистичких и сепаратистичких покрета. У овом раду ће бити објашњен појам ШОС-а и њена улога у борби против тероризма, чиме ће се доћи до закључка који су успеси и који је фокус те борбе, како се излазило на крај старих криза, те шта можемо научити од њих и употребити знање на новим изазовима.

Кључне речи: Шангајска организација за сарадњу, тероризам, сарадња, антитерористичка структура.

THE ROLE OF THE SHANGHAI ORGANIZATION FOR COOPERATION IN THE FIGHT AGAINST TERRORISM

Abstract

The Shanghai Cooperation Organization was created as an aspiration of five countries to achieve a common goal: strengthening stability and security in the wider area that brings together the participating countries, the fight against terrorism, separatism and extremism, drug trafficking, economic cooperation, energy partnership, scientific and cultural cooperation. This organization was initially focused on police and military goals. It aims to stabilize the Central Asian region by fighting fundamentalist and separatist movements. This paper will explain the concept of the SCO and its role in the fight against terrorism, which will lead to the conclusion of the successes and the focus of the fight, how to overcome the old crises, and what we can learn from them and use knowledge of new challenges.

Key words: Shanghai Cooperation Organization, terrorism, cooperation, anti-terrorist structure.

САДРЖАЈ

1. УВОД	2
2. ШАНГАЈСКА ОРГАНИЗАЦИЈА ЗА САРАДЊУ	3
2.1. Циљеви, задаци и организациона структура	7
2.2. Особености азијског регионализма	14
3. СПОРАЗУМ О РЕГИОНАЛНОЈ АНТИТЕРОРИСТИЧКОЈ СТРУКТУРИ	20
3.1. Концепција сарадње држава ШОС у борби против тероризма, сепаратизма и екстремизма	22
3.2. Регионална антитерористичка структура	29
4. КАРАКТЕР И РАЗМЕРЕ ТЕРОРИСТИЧКИХ ПРЕТЊИ НА ПРОСТОРУ ШОС	33
4.1. Индија и Пакистан	35
4.2. Авганистан	41
4.3. Централна Азија	43
5. ПЕРСПЕКТИВЕ И МОГУЋНОСТИ ШОС У БОРБИ ПРОТИВ ТЕРОРИЗМА	52
6. ЗАКЉУЧАК	60
7. ЛИТЕРАТУРА	62
8. БИОГРАФИЈА АУТОРА	66

1. УВОД

У данашњој фази глобализације, већина регионалних и локалних проблема прелази у транснационална питања или чак међународне сукобе, стога регионална партнерства и регионалне мреже, укључујући и оне које укључују владе, субрегионалне и регионалне организације, постају кључни актери за имплементацију решења ових сукоба. Једна од тих мултилатералних безбедносних структура на евроазијском континенту је Шангајска организација за сарадњу (ШОС). Основана 2001. првобитно као политичка унија пет земаља — Народне Републике Кине, Руске Федерације, Републике Казахстан, Републике Киргистан, Републике Таџикистан и Републике Узбекистан; плус четири посматрача Монголије, Индије, Пакистана и Ирана – са циљем да се данас реше гранична питања бивше совјетско-кинеске границе, ШОС је прерастао у пуноправни мултилатерални оквир. Овај рад доноси кратак осврт на факторе који доприносе стабилности и узајамно корисним пројектима у региону и мерама ШОС за сузбијање потенцијалних претњи.

Тероризам није нов, и иако се користи од почетка забележене историје, може га бити релативно тешко дефинисати. Тероризам је различито описан и као тактика и као стратегија, као злочин или света дужност, оправдана или неоправдана реакција незадовољних грађана на државну администрацију или нацију у целини. Очигледно, много зависи од чије тачке гледишта се заступа. Тероризам је често био ефикасна тактика за слабију страну у сукобу. Као асиметричан облик сукоба, он даје моћ принуде са многим предностима војне силе уз делић цене. Због тајновите природе и мале величине терористичких организација, често не нуде противницима никакву јасну организацију од које би се бранили или одвраћали.

У овом раду биће приказана улога Шангајске организације за сарадњу у борби против тероризма. Даће се увид у основне одлике саме организације, приказаће се споразум о антитерористичкој структури, као

и карактер и размере терористичких претњи. На крају ће бити речи о перспективама и могућностима борбе ШОС-а против тероризма.

2. ШАНГАЈСКА ОРГАНИЗАЦИЈА ЗА САРАДЊУ

Шангајска организација за сарадњу (ШОС) представља сталну међувладину међународну организацију која је настала јуна 2001. године у Шангају, у Кини. Њене чланице су Република Казахстан, Народна Република Кина, Киргистан, Руска Федерација, Република Таџикистан, Република Узбекистан, Исламска Република Иран, Република Индија и Исламска Република Пакистан. Монголија, Авганистан и Белорусија имају статус посматрача при ШОС-у.

Земље чланице ШОС-а заузимају територију од преко 30 милиона 189 хиљада квадратних километара, више од три петине евроазијског континента, и четвртину становништва планете. Већина чланица ШОС-а, су географски настале из некадашњег Совјетског Савеза након завршетка Хладног рата током 1990-91.

ШОС је организација која је првобитно настала на предлог Кине да се бави контроверзним питањима везаним за границе земаља бившег Совјетског Савеза. Решење ових питања постало је основа за сарадњу земаља чланица у борби против верског екстремизма, тероризма, сепаратизма и кријумчарења дроге у региону. Због тога је Кина преузела иницијативу и уз учешће пет земаља у кинеском граду Шангају организовала Самит „Шангај 5” 1996. године, који је у наредним годинама постао основа организације ШОС-а. (Yuan, J. D. 2010)

Успостављање мира и добросуседских односа поверења на целом евроазијском континенту је неопходан услов за успешан развој, и то представља један од главних фокуса ШОС-а. Својим брзим институционалним ширењем, ШОС је развијала сопствену организациону инфраструктуру, укључујући нека стална тела попут Секретаријата и регионалне антитерористичке структуре, која делују заједно са четири главна савета: Саветом шефова држава, Саветом шефова Владе, Савета министара спољних послова и Савета националних координатора (Al-Qahtani, M. 2006).

Будући да је ШОС феномен партнерства у коме је већ постигнут договор на колективној основи да гарантује њихову независност и интегритет, он је пример новог регионалног приступа решавању проблема сарадње на евроазијском континенту.

Генерално, повећање негативних трендова у светској геополитици, пораст опасности од међународног екстремизма и тероризма, глобални еколошки проблеми, продубљивање друштвеног јаза између различитих сегмената становништва, пораст политичких и међународних сукоба такође повећавају значај и повећану актуелност оваквих научних политиколошких истраживања.

Структурно, ШОС је у суштини осмишљен као међувладина мрежа вођена годишњим самитима и редовним састанцима шефова влада, министара спољних послова и других високих званичника држава чланица. Области које су релевантне за безбедност су најчешће теме састанака на радном нивоу, који укључују стручњаке за информациону безбедност, секретаре савета за националну безбедност и шефове врховних судова (Bailes, A. et al. 2007).

Полазећи од духа Шангаја, ШОС води своју унутрашњу политику засновану на принципима међусобног поверења, узајамне користи, једнаких права, консултација, поштовања различитости култура и тежње ка заједничком развоју. Док се спољна политика ШОС-а води у складу са принципима несврстаности, нефокусирања на било кога, као и отворености.

Можемо издвојити неколико фаза кроз које је прошла Шангајска петорка у свом развоју.

Прва етапа - од новембра 1989. до децембра 1991. године. Ово је период када се Совјетски Савез распао. У новембру 1989. почели су преговори Кине и Совјетског Савеза о међусобном смањењу оружаних снага у пограничном појасу и јачању мера за изградњу поверења у војној области. Странке су врло брзо донеле одлуку и 24. априла 1990. године потписан је Споразум између владе СССР-а и владе НР Кине о смерницама за међусобно смањење оружаних снага и јачање поверења у војној области на подручју совјетско-кинеске границе. Како је договорено, у току је процес смањења оружаних снага и јачања мера за изградњу

поверења у војној области на подручју совјетско-кинеске границе. Трупe распоређене на совјетско-кинеској граници биле су способне само за извођење одбрамбених мисија, без права на изненадни напад и офанзивне операције.

Заједнички интерес страна састојао се у успостављању односа, као и у решавању проблема на подручју совјетско-кинеске границе.

У почетку је „Шангајска петорка“ настала на сличним принципима. Међутим, нове државе су ушле у нови тип везе између држава, што укључује добросуседство и међусобно поверење, једнакост и обострану корист, солидарност и сарадњу, заједнички развој, формирање добросуседских, пријатељских и партнерских односа.

Нова врста безбедносног концепта је максимално смањење оружаних снага и војних активности у пограничном појасу на основу међусобног поверења, кроз дијалог и консултације, повећање транспарентности и јачање пријатељских контаката, стварање граница добросуседства и пријатељства, тј. заштита државне и регионалне безбедности, даље подстицање односа. Овај модел безбедности је колективно задовољио све земље чланице Организације и задовољио опште прихваћене норме међународних односа. Показало се да је овај концепт супротан моделу хладног рата, где су доминирале претње и одмеравање снага, власти и санкција, као и војних блокова.

Друга етапа - од децембра 1991. до априла 1997. године. Овај период су карактерисали билатерални преговори у којима је разговарала Кина на једној страни и Русија, Казахстан, Киргистан и Таџикистан на другој. Након распада Совјетског Савеза, ове земље су формирале заједничку делегацију за наставак преговора са Кином о граничним питањима, као и о смањењу броја трупа у пограничним областима и мерама изградње поверења у војној сфери. Као резултат тога, по први пут је правно утврђена граница од 4.300 километара између Кине и Русије.

Кина и Киргистан потписали су Споразум о државној граници између Кине и Киргизије у јулу 1996. године у Бишкеку. У августу 1999. године, током четвртог самита шефова држава „Шангајске петорке“ у Бишкеку, након договора о додатним деоницама на границама дужине

преко 1000 километара, кинески председник потписао је „Допуну Споразума о државној граници између Кине и Киргистана“

У августу 1999. године у граду Далијан потписан је споразум о државној граници између Кине и Таџикистана на деоницама које су договорене консултацијама.

Следећа фаза (од априла 1997. до 2000. године), током које су вођени преговори између пет учесника: Кине, Русије, Казахстана, Киргизије и Таџикистана. Овај период карактерише сарадња пет равноправних држава. Ако је раније једна страна преговора била Народна Република Кина, а друга заједно Русија, Казахстан, Таџикистан и Киргистан, у овој фази се формула променила на мултилатералне преговоре пет земаља - пет равноправних учесника. Самим тим, проширили су се и правци преговора, решавајући не само проблеме са граничним зонама пет земаља, већ и размени мишљења о политичким, дипломатским, безбедносним и економским питањима. Током преговора усаглашени су ставови странака, странке су једна другој исказивале подршку и међу њима је почела да се развија права сарадња.

Развој сарадње „Шангајске петорке“ директно је везан за развој унутрашње ситуације у свакој од земаља, ситуације у региону и међународне ситуације у целини.

Током периода почетног развијања, Русија, Казахстан, Киргистан и Таџикистан су кренули ка независности и суочили се са најважнијим задацима унутар земље. Кина је са друге стране била посвећена идеји економске изградње. Свих пет земаља стало је на пут економског препорода, суочавајући се са изазовима глобализације у свету, поред унутрашње ситуације сваке земље. Упоредо са националним препородом, земље су се суочиле са питањем обезбеђивања мирног и стабилног спољашњег окружења и интеракције са суседним државама (White, A., 2005).

У критичном периоду, у Централној Азији, Закавказју и суседним областима, почеле су да се активно развијају међународне групе националних сепаратиста, верских екстремиста, међународних терориста, као и групе за шверц дроге и оружја. У земљама централне Азије почиње да се развија екстремистичка струја ислама, вехабизам. Управо присталице

вехабизма спроводе терористичке акције повезане са бројним експлозијама, киднаповањем и убиствима. Доказ о таквим акцијама били су догађаји који су се одиграли у Узбекистану и јужном Киргистану 1999. године. Не ограничавајући се на ово, исте године су покушали нове терористичке акте како би успоставили исламски теократски режим у земљама Централне Азије. Међутим, нападом руске војске на чеченске сепаратисте њихов отпор је заустављен.

Стога је један од најважнијих задатака у области колективне безбедности продубљивање сарадње и борба против тероризма, екстремизма, сепаратизма и трговине дрогом. Овај приступ ће Шангајску петорку довести на нови организациони ниво.

Дакле, на настанак Шангајске организације за сарадњу утицала су следећа политичка и економска оправдања:

- ситуација у пограничним областима,
- развој екстремистичких покрета у државама,
- потреба за борбом против трговине дрогом,
- успостављање политичких, економских и културних односа са суседима земље.

2.1. Циљеви, задаци и организациона структура

Главни циљеви и задаци ШОС-а су:

- јачање међу државама чланицама међусобног поверења, пријатељства и добросуседство;
- развој мултидисциплинарне сарадње у циљу одржавања и јачања мира, безбедности и стабилности у региону, промовисања изградње нове демократске, праведне и рационалне политичке и економске међународне уређености;
- заједничко супротстављање тероризму, сепаратизму и екстремизму у свим њиховим манифестацијама, сузбијање трговине дрогом и оружјем, других видова транснационалног криминалног деловања, као и илегалних миграција;

- подстицање ефикасне регионалне сарадње у политичкој, трговинско-економској, одбрани, спровођењу закона, заштити животне средине, културној, научно-техничкој, образовној, енергетској, саобраћајној, кредитно-финансијској и другим областима од заједничког интереса;
- промовисање свеобухватног и уравнотеженог економског раста, друштвеног и културног развоја у региону кроз заједничке акције засноване на равноправном партнерству у циљу сталног унапређења нивоа и побољшања услова живота народа држава чланица;
- координација приступа интеграцији у глобалној економији;
- унапређење људских права и основних слобода у складу са међународним обавезама држава чланица и њихових државних законодавства;
- одржавање и развој односа са другим државама и међународним организацијама;
- интеракције у спречавању међународних сукоба и њиховом мирном поравнању;
- заједничко тражење решења за проблеме који ће се појавити у двадесет првом века.

Такође, земље чланице ШОС-а се придржавају следећих принципа:

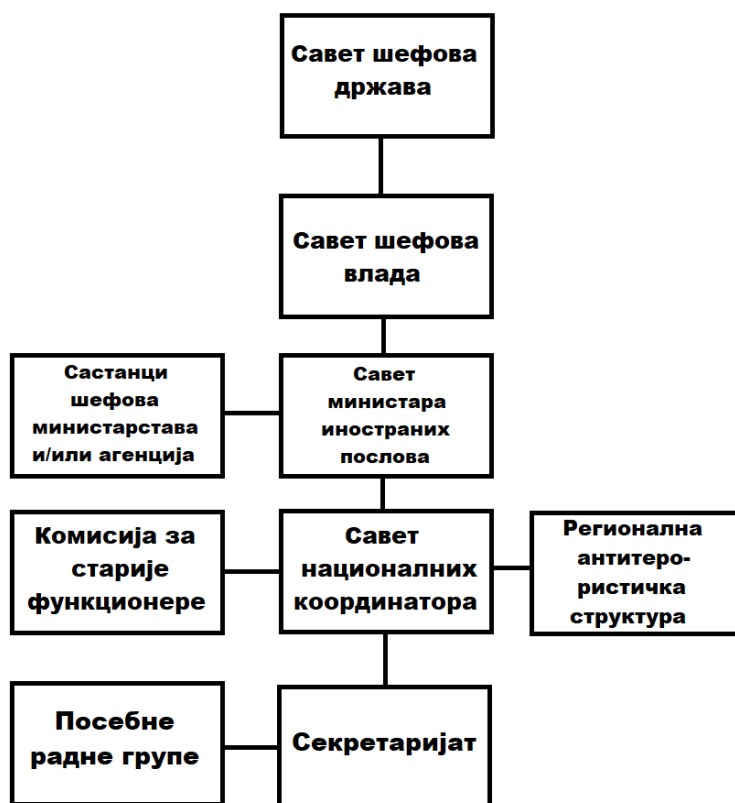
- међусобно поштовање суверенитета, независности, територијалног интегритета држава и неповредивости државних граница, неагресија, немешање у унутрашње ствари, неупотреба силе или претње силом у међународним односима, одрицање од једностране војне надмоћи у суседним областима;
- равноправност свих држава чланица, тражење заједничких гледишта заснованих на међусобном разумевању и поштовању мишљења сваке од њих;
- поступно спровођење заједничких акција у областима од заједничког интереса;
- мирно решавање спорова између Земље чланице;
- неусмеравање ШОС према другим државама и међународним организацијама;

- спречавање било каквих незаконитих радњи усмерених против интереса СЦО;
- савесно испуњавање обавеза из ове Повеље и других докумената донетих у оквиру СЦО.

Главне области сарадње у оквиру ШОС-а су:

- одржавање мира и јачање безбедности и поверења у региону;
- тражење заједничких тачака гледишта о спољнополитичким питањима од заједничког интереса, укључујући међународне организације и међународне форуме;
- развој и спровођење мера за заједничко сузбијање тероризма, сепаратизма и екстремизма, трговине дрогом и оружјем, других видова транснационалног криминала, као и илегалне миграције;
- координација напора на питањима разоружања и контроле наоружања;
- подржавање и подстицање регионалне економске сарадње у различитим облицима, промовисање стварања повољних услова за трговину и инвестиције у циљу постепеног остваривања слободног кретања роба, капитала, услуга и технологије;
- ефикасно коришћење постојеће инфраструктуре у области саобраћаја и комуникација, унапређење транзитног потенцијала држава чланица, развој енергетике система;
- обезбеђивање рационалног управљања природом, укључујући коришћење водних ресурса у региону, спровођење заједничких посебних еколошких програма и пројеката;
- пружање међусобне помоћи у превенцији природних и изазваних ванредних ситуација и њихово отклањање последице;
- размена правних информација у интересу развоја сарадње у оквиру ШОС;
- проширење сарадње у области науке и технологије, образовања, здравства, културе, спорта и туризма.

Такође, земље чланице ШОС-а могу споразумно проширити области сарадње.

Слика 1. Шематски приказ организације ШОС-а

Организациона структура ШОС је објашњена у наставку:

Савет шефова држава

Савет шефова држава ШОС представља врховни орган организације. Главна улога савета шефова држава јесте да утврђује главне приоритете и да дефинише најважније области деловања читаве организације. Савет шефова држава се бави основним питањима,

унутрашњим уређењем ШОС-а, као и темама око функционисања и односима са другим државама и међународним организацијама.

Савет шефова влада

За разлику од Савета шефова држава, Савет шефова влада ШОС-а се бави питањима буџета организације, као и осталим питањима из економске сфере и сфере интеракције у оквиру Организације.

Седнице савета шефова влада се одржавају једном годишње. Састанком Савета шефова држава председава шеф државе који организује цео састанак.

Савет министара иностраних послова

Главни задатак савета министара иностраних послова јесте да разматра питања у вези активности ШОС-а на свакодневном нивоу. Савет такође врши припрему састанака других савета, попут савета шефова држава. Такође, у случају да је потребно савет министара иностраних послова може давати изјаве у име ШОС-а.

Састанак савета министара иностраних послова обично се одржава месец дана пре састанка савета шефова држава.

Савет националних координатора

Савет националних координатора представља тело ШОС-а чији је задатак да управља активностима Организације. Овај савет извршава све неопходне припреме за састанке свих савета (Савета шефова држава, Савета шефова влада и Савета министара иностраних послова). Националне координаторе именује свака држава чланица у складу са својим интерним правилима и процедурама.

Седнице савета националних координатора одржава се углавном не мање од три пута годишње, и њиме председава национални координатор државе чланице на чијој територији се одржава редовни састанак Савета шефова држава.

Секретаријат ШОС

Секретаријат ШОС-а представља главни стални извршни орган читаве организације. Он утиче на управљање активности ШОС-а и пружа информатичку, аналитичку, правну, организациону и техничку подршку. Секретаријат утиче на сарадњу организације са државама посматрачима и партнерима у дијалогу у складу са регулаторним и правним документима ШОС.

Такође, улога секретаријата јесте и сарадња са државама и међународним организацијама у вези питања са радом организације и у том циљу закључује уговоре уз сагласност држава чланица. Осим тога, ради и са невладиним организацијама у оквиру ШОС-а, и организује и координира активност Посматрачке мисије ШОС на различитим изборима, као и референдумима.

Секретаријат има улогу нацрта уговора и уредби састављених у оквиру ШОС-а, у правном или финансијском смилу. Врши депозитовање докумената усвојених у оквиру ШОС-а и оверавање копија истих.

Секретаријат организује или обавља техничку подршку састанака институција ШОС-а.

Што се тиче **процедуре доношења одлука** у оквиру ШОС-а, оне се споразумно доносе од стране органа ШОС-а, и усвајају се уколико ниједна држава чланица није уложила приговоре током гласања. Свака држава чланица има право да изложи своје мишљење или постави питање око одлуке која се доноси.

Спровођење одлука се спроводи након процедуре доношења и усвајања одлуке. Свака држава чланица врши спровођење одређене одлуке на основу процедура која су утврђена унутар њихових националних законодавстава.

Невладина тела

У саставу ШОС-а су и два невладина тела, Пословни савет ШОС-а и Међубанкарски конзорцијум ШОС-а.

Пословни савет

Пословни савет Шангајске организације за сарадњу представља невладино тело које има задатак да јача економске сарадње, успостављања директних веза и дијалога међу чланицама ШОС-а. На тај начин пословни савет помаже у практичној промоцији мултилатералних пројеката.

Годишња седница пословног савета има за циљ да утврђује приоритете, формулише главне циљеве деловања савета и одлучује о питањима везаним за повезивање са пословним удружењима из других држава.

Једна од главних карактеристика јесте да пословни савет ШОС-а представља независну институцију која је способна да доноси саветодавне одлуке. Осим тога, поред приоритетних области мултилатералне сарадње као што су енергетика, транспорт, телекомуникације, кредит и банкарство, пословни савет се фокусира и на интеракцију држава чланица ШОС-а у образовању, науци, новим технологијама, здравству и пољопривреди.

Овај утицај се омогућује преко сарадње између савета и економских министарстава и ресорима влада, јер на тај начин утиче и унапређује њихов рад.

Пословни савет посебан акценат ставља на следеће пројекте у циљу пружања помоћи становништву кроз¹:

- обавезно и добровољно здравствено осигурање;
- отклањање последица ванредних ситуација;
- спречавање ширења заразних болести на територији држава чланица ШОС (птичји грип, САРС, туберкулоза);
- покретање специјалног високотехнолошког пројекта „Телемедицина“ за становништво удаљених региона држава чланица;
- стварање система помоћних места лекара и акушера;
- стварање рекреативних објеката и бањских одмаралишта на територији држава чланица ШОС, пре свега у Русији, Казахстану, Кини и Киргистану.

¹ Shanghai Cooperation Organization Secretariat - Structure of the Shanghai Cooperation Organisation - <http://eng.sectesco.org/structure/>

Још једно стално тело ШОС-а, Регионална антитерористичка структура (РАТС), бави се хитношћу текућих безбедносних потреба. Ова структура има за циљ да се суочи са „тероризмом, сепаратизмом и екстремизмом“, посебно у савременом окружењу, где је ретко који регион безбедан од претњи домаћег, али и међудржавног тероризма и насиља. РАТС осликава озбиљност и посвећеност ове организације регионалном и међународном тероризму. Њено седиште је у Ташкенту, главном граду Узбекистана, који је стални члан ШОС. Мандат начелника РАТС-а је три године. Свака држава чланица има право да пошаље сталног представника. Осим поменутих институција ШОС-а, постоје и разна друга одељења која се баве различитим темама (Hasnat, S. F., & Zamurrad, 2016).

Државе чланице, у складу са својим интерним правилима и процедурама, именују своје сталне представнике у Секретаријату ШОС, који ће бити део дипломатског особља амбасада држава чланица у Пекингу. Званични и радни језици ШОС-а су руски и кинески.

2.2. Особености азијског регионализма

Концепт регионализма претпоставља сврсисходну политику заинтересованих држава, која подразумева развој процеса сарадње у региону и давање системског карактера.

Након распада Совјетског Савеза, централноазијске државе суочавају се са заједничким развојним проблемима, попут спора транзиција ка демократији, забринутост због исламске радикализације, ширења оружја за масовно уништење, трговине наркотицима, заостајања у спровођењу тржишно оријентисаних економских реформи, сиромашних пословних и инвестиционих клима, све веће разлике у приходима и свеприсутно сиромаштво. Из ових проблема су се јавили и изазови заједнички свим земљама, а то је борба против тероризма и транснационалног криминала, побољшање управљања границом, постизање економске диверсификације, повећање унутаррегионалне трговине, приступ светским тржиштима и одрживије коришћење природних ресурса (Azarkan, E., 2010).

Иако је током 1980-их и почетком 1990-их, Европа уживала позитивне интеграционе процесе који су добили нове институционалне форме, код азијског регионализма су се могле приметити одређене фундаменталне разлике, између ова два типа регионализма леже првенствено у различитим историјским путањама и различитој архитектури интеграције (Katzenstein, P. J., 2000).

Европа нема тако значајну разноликост цивилизацијских облика који су концентрисани у Азији. Европски језици су највећим делом изведени из латинског и чине романо-германску језичку групу. Азија има четири главна културна и верска блока: хиндуизам, хришћанство и будизам, и ислам. Ове три религиозне културе имају много локалних облика. Азијски језици практикују три различита принципа писања и читања, укључујући писмо, идеограме и абегеду. Таква разноликост у Азији представља препреку за изградњу јединственог културног простора.

Географски простор Азије такође не иде у прилог интеграционим процесима. Клима у Европи је умеренија него у Азији. Пејзаж такође нема пуно препрека, што се не може рећи за Азију.

Азија и Европа настале су на основу различитих правних култура. Правна култура Европе вуче корене из римског, грчког, византијског права, које је поставило темеље модерног грађанског права, где се повлачи граница између приватног и јавног права. У Азији преовладава породична или заједничка солидарност, друштвена стабилност превладава над индивидуалним слободама.

Осим тога, Азија и Европа имају различите приступе суверенитету. Вестфалски уговор из 1648. поставио је правне темеље за суверене државе. Европске интеграције постепено бришу баријере између унутрашњих и спољних граница унутар ЕУ. Заједничке спољне границе и одсуство унутрашњих баријера у Европи виде се као предност и пружају велике могућности. У Азији, национални суверенитет је релативно нов и ограничен термин. У многим бившим колонијама, националне границе су успостављене након завршетка Другог светског рата или касније. Сваки облик интеграције, отворених граница повезује се са процесом колонизације и посматра се више као претња него као предност.

Азија није доживела индустријску револуцију као коју је у Европи пратила револуција у науци. Колонијални период је лишио Азију могућности за индустријализацију. Две моћне регионалне силе у Азији, Јапан и Кина, раздвојене су и воденим простором и историјским путевима развоја и имају изузетно негативно историјско искуство суживота. То је узроковало и два велика рата: 1894-1895. и 1937-1945. Након завршетка Другог светског рата, путеви развоја Кине и Јапана су се још више разишли. Јапан је био под контролом Сједињених Држава, а његов даљи развој ишао је путем спровођења либерално-демократских норми. На супротној страни Кина је кренула ка социјализму и тоталитаризму.

Фундаменталне карактеристике азијског регионализма су преовлађивање традиционалистичког приступа у односима међу државама, као и изградња интра-регионалних и ванрегионалних трговинских споразума и финансијских институција.

Концепт регионалне интеграције у Азији данас карактерише велика пажња на процесе међувладине сарадње и изградње институција. На основу комерцијалне и инвестиционе активности невладиних учесника у регионалној интеракцији, источноазијске државе се ослањају на формирање повољних политичких услова, у оквиру којих је могућност политичких сукоба сведена на минимум. Локалне регионалне елите почињу да успостављају широке везе како би природно потврдиле један од главних постулата „новог регионализма“, који каже да се у контексту глобализације државе све више удружују у регионалне уније, излазећи у сусрет жељама сиромашнијих земаља источне Азије. У том контексту, источноазијске регионалне границе се постепено замагљују због жеље чак и држава из суседних региона да се придруже најуспешнијим пројектима.

Фундаментално нови трендови у регионалном развоју јачају као основне компоненте раста у Централној Азији. Новонастала ситуација омогућила је значајно интензивирање трговинских и економских веза између земаља Централне Азије. Према резултатима 2017. године, трговински промет Узбекистана са земљама региона порастао за 20% и премашио је три милијарде америчких долара.

Већина азијских економија у великој мери зависи од трговине индустријским производима. Остављајући по страни неколико земаља

богатих природним ресурсима и/или пољопривредних земаља — Аустралију, Индонезију и Нови Зеланд — удео производње у извозу прелази 60% и већина њих је 70% или више. Сличан образац се налази на страни увоза, иако су многе азијске економије значајни увозници примарних добара — пољопривредних производа, као и горива и рударских производа (Baldwin & Kawai 2013).

	Учешће Извоз (%)			Удео увоза (%)		
	Пољопривредни производи	Горива и рударски производи	Мануфактура	Пољопривредни производ	Горива и рударски производ	Мануфактура
Јапан	1.3	4.6	88.2	11.2	40.1	47.0
Хонгконг	2.0	2.5	89.6	4.7	5.4	84.6
Кореја	2.3	11.8	85.3	6.6	42.0	51.0
Тајпеј	2.2	8.1	87.8	5.5	30.1	62.6
Аустралија	12.6	59.0	10.5	5.8	18.9	69.1
Нови Зеланд	63.9	9.0	22.0	11.1	19.2	66.0
Сингапур	2.5	21.0	68.3	3.8	34.4	60.1
Индонезија	24.0	42.2	34.1	12.7	26.6	59.9
Малезија	17.1	20.2	62.0	11.3	17.4	69.2
Филипини	11.2	8.5	79.8	11.0	23.3	65.7
Тајланд	20.8	7.0	69.6	6.7	23.6	62.4
Вијетнам	22.9	11.6	64.0	12.3	15.9	68.9
Кина	3.4	3.1	93.3	8.3	29.6	59.2

Индија	11.3	23.7	61.7	4.9	39.6	41.4
--------	------	------	------	-----	------	------

Табела 1: Трговински састав азијских економија (Baldwin & Kawai 2013)

Централноазијски регион карактерише то што се у условима кризе националних држава у другим регионима света овде наставља изградња државности и јачање суверенитета. Формирање потпуно новог система односа у Централној Азији доводи до трансформације националних интереса држава региона. Њихово практично прилагођавање новој реалности и могућа консолидација приступа могу се постићи само на основу колективног деловања две или више држава уз заједничку координацију деловања. Захваљујући новом квалитету билатералних односа Узбекистана са Казахстаном, Туркменистаном, Киргистаном и Таџикистаном, у региону почиње да се формира блиска регионална сарадња.

Централна Азија је политички нестабилан регион. Тренутно у региону не постоји јединствен политички и економски центар, а интереси независних држава се често међусобно искључују. Присутни су различити проблеми у разним областима: спорови око водних ресурса, много скривених сукоба, политичке турбуленције, етничке и међудржавне противречности. Висок ниво сукоба у региону изражава се у томе што да погоршање једног проблема може довести до погоршања осталих наведених проблема.

Порекло савремених проблема лежи у више разлога: неравномерна расподела водних ресурса (Таџикистан и Киргистан су богати водним ресурсима, Казахстан и Узбекистан зависе од њих); низак ниво економске интеракције између земаља региона; ривалство за регионално лидерство између две највеће државе у региону – Казахстана и Узбекистана.

Главне претње региону су: трговина дрогом; нестабилна ситуација у Авганистану; терористичке претње; исламизација; социо-економска нестабилност.

Кина је тренутно активно укључена у политичку и економску сарадњу са државама централне Азије у билатералном формату, у оквиру

ШОС-а, и увек водећи рачуна о интересима свог стратешког партнера , Русије.

Успех азијског регионализма може се показати на примеру економије Републике Узбекистана, једне од чланице ШОС-а. Како произилази из података годишњег извештаја Државног комитета Републике Узбекистан о статистици „Социјално-економска ситуација Републике Узбекистан“ за 2020. годину², у поређењу са 2018-2019, главни партнери у извозу роба и услуга у спољнотрговинском промету у периоду јануар-децембар 2020. године биле су земље као што су Кина (12,8% укупног извоза), Руска Федерација (9,7%), Турска (6,7%), Казахстан (6,0%), Авганистан (5,1%), Киргистан (5,0%) и Таџикистан (2,7%). Њихово учешће у укупном извозу достигло је 48 одсто. Ове бројке указују на интензитет извозно-увозне активности републике са земљама региона, где је једно од кључних места додељено Руској Федерацији.

² Социально-экономическое положение Республики Узбекистан - ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ - https://stat.uz/ru/?preview=1&option=com_dropfiles&format=&task=frontfile.download&catid=318&id=1371&Itemid=1000000000000

3. СПОРАЗУМ О РЕГИОНАЛНОЈ АНТИТЕРОРИСТИЧКОЈ СТРУКТУРИ

Борба против тероризма је приоритет ШОС-а и серж њене безбедносне сарадње. Генерално, неопходност сарадње држава чланица у борби против тероризма је углавном због карактеристика терористичких активности на простору ШОС (Xiaodong, Z., 2012).

Споразум о Регионалној антитерористичкој структури представља стално тело ШОС-а потписан је 7. јуна 2002. године у Санкт Петербургу, током састанка Савета шефова држава чланица ШОС.

Регионална антитерористичка структура (РАТС) значајно доприноси развоју Шангајске Организације за сарадњу, и главни је ослонац и центар за борбу против тероризма, сепаратизма и екстремизма на регионалном и глобалним нивоу.

Када се РАТС-а формирао, главни фокус је био развој организационо-правног оквира који утврђује принципе и правце сарадње, као и на обезбеђивање правилног функционисања осталих радних тела ШОС-а.

Споразум о регионалној антитерористичкој структури састављен је од 26 члана који одређују организацију и антитерористичко деловање ШОС-а.

Члан 1 – одређује термине регионалне антитерористичке структуре (функционер, представник, запослени, простори, држава домаћин)

Члан 2 – одређује седиште структуре, у граду Бишкеку у Киргиској Републици. Такође напомиње се могућност формирања огранака РАТС-а, као и стаутс ШОС-а и владе државе домаћина.

Члан 3 – објашњава следеће „РАТС је стално тело ШОС-а и осмишљен је да промовише координацију и интеракцију између надлежних органа Страна у борби против тероризма, сепаратизма и екстремизма, како су ова дела дефинисана Конвенцијом.“

Члан 4 – одређује права РАТС-а

Члан 5 – напомиње да се делатност РАТС-а финансира из буџета ШОС.

Члан 6 – одређује главне задатке и функције РАТС-а.

Члан 7 – наводи да се РАТС у свом раду руководи документима и одлукама који се односе на борбу против тероризма, сепаратизма и екстремизма, као и да сарађује са надлежним органима.

Члан 8 – објашњава утврђење листе својих надлежних органа који сарађују са РАТС-ом.

Члан 9 – наводи који су органи РАТС-а, а то су Савет РАТС-а и Извршни комитет

Члан 10 – ближе одређује састав и улогу Савета.

Члан 11 – одређује улогу извршног комитета који се састојати од директора и особља које је потребно за несметан рад РАТС-а.

Члан 12 – говори о извршном комитету РАТС-а и техничком особљу.

Члан 13 – наводи и објашњава имовину РАТС-а.

Члан 14 – наводи да је РАТС ослобођен свих директних пореза, дажбина и других плаћања који се наплаћују на територији државе домаћина, изузев оних који су плаћање за одређене врсте услуга.

Члан 15 – наводи да савет шефова држава ШОС, у име ШОС, може изричито да се одрекне привилегија и имунитета додељених РАТС-у.

Члан 16 – одређује привилегије и имунитете чланова РАТС-а и њихових породица.

Члан 17 – напомиње да се директор, његов заменик (заменици) и службена лица, по завршетку рада у РАТС-у, упућују на располагање органима странака које су их упутиле.

Члан 18 – говори о важности да сва лица поштују законе држава.

Члан 19 – „Стране признају званична документа, печате и печате РАТС-а.“

Члан 20 – објашњава обрачун радног стажа, пензијског обезбеђења и поступак здравствених и санаторских и одмаралишних услуга запослених.

Члан 21 – „Званични језици РАТС-а су руски и кинески, радни језик је руски.“

Члан 22 – објашњава да текст уговора моће бити измењен и допуњен.

Члан 23 – напомиње да овај Уговор не ограничава права Страна да закључују друге међународне уговоре о питањима која су предмет овог Уговора.

Члан 24 – „Спорови који проистекну из тумачења или примене овог Уговора решаваће се путем консултација и преговора између заинтересованих Страна.“

Члан 25 – напомиње да је депозитар овог споразума Народна Република Кина.

Члан 26 – објашњава када споразум подлеже ратификацији и ступа на снагу, да је отворен за приступање државама које су потписнице Конвенције.

3.1. Концепција сарадње држава ШОС у борби против тероризма, сепаратизма и екстремизма

Државе чланице Шангајске организације за сарадњу су усвојиле Концепт сарадње у борби против тероризма, сепаратизма и екстремизма.

Овај концепт представља основу за израду усаглашене стратегије и система мера за борбу против тероризма, сепаратизма и екстремизма, како је дефинисано у Шангајској конвенцији о борби против тероризма, сепаратизма и екстремизма у оквиру ШОС-а.

Овим концептом дефинисани су основни циљеви, принципи, правци и облици сарадње између држава чланица ШОС-а у борби против тероризма, сепаратизма и екстремизма, као и механизам за њено спровођење. Концепт се састоји од пет делова.

Први део– Одређује опште одредбе, наводе се главне последице тероризма, сепаратизма и екстремизма (претња међународном миру, стабилности и безбедности, развоју добрих односа међу државама итд.). Такође, наводи се да су главни центар за регулисање међународних односа и развијање сарадње у области обезбеђења међународне безбедности Уједињене нације. Обавезује се активно учествовање у антитерористичким активностима.

Други део: Наводе се главни циљеви, задаци и принципи сарадње

Главни циљеви сарадње су:

- обезбеђивање заштите држава чланица ШОС, њихових грађана и других лица на њиховој територији, од претњи тероризма, сепаратизма и екстремизма;
- развој антитерористичког потенцијала држава чланица ШОС.
- развој заједничких приступа држава чланица ШОС-а у борби против тероризма, сепаратизма и екстремизма;
- унапређење правних основа сарадње, као и развој и усаглашавање закона држава чланица ШОС у области борбе против тероризма, сепаратизма и екстремизма;
- идентификовање и отклањање узрока и услова који погодују тероризму, сепаратизму и екстремизму, као и отклањање њихових последица на територијама држава чланица ШОС;
- спречавање и сузбијање тероризма, сепаратизма и екстремизма на територијама држава чланица ШОС;

- супротстављање финансирању у било ком облику тероризма, сепаратизма и екстремизма;
- повећање ефикасности интеракције надлежних органа држава чланица ШОС-а у спречавању, откривању, сузбијању и истражи тероризма, сепаратизма и екстремизма, идентификовању и сузбијању активности организација и лица укључених у њих;
- помоћ у јачању међународне антитерористичке сарадње, стварајући у свету атмосферу потпуног одбацивања тероризма, сепаратизма и екстремизма.

Главни принципи сарадње су:

- поштовање општепризнатих принципа и норми међународног права;
- обострано поверење;
- узајамно поштовање суверенитета, једнакости и територијалног интегритета;
- спречавање употребе праксе „двоструких стандарда“ у међународним напорима у борби против тероризма, сепаратизма и екстремизма;
- узајамно признавање акта тероризма, сепаратизма и екстремизма, без обзира да ли законодавство држава чланица ШОС убраја одговарајуће дело у исту категорију кривичних дела или га описује истим терминима;
- бескомпромисну борбу и неминовност кажњавања лица и организација за тероризам, сепаратизам и екстремизам;
- интегрисани приступ борби против тероризма, сепаратизма и екстремизма превентивним, правним, политичким, социо-економским, пропагандним и другим мерама;
- неприхватљивост давања конфесионалне или друге боје борби против тероризма;
- непружање било каквог облика подршке организацијама и појединцима укљученим у терористичке, сепаратистичке и екстремистичке активности;
- непружање азила особама укљученим у терористичке, сепаратистичке и екстремистичке активности;
- јединство приступа могућности примене адекватних мера у случају претњи безбедности држава чланица ШОС-а од тероризма, сепаратизма и екстремизма;

- обезбеђивање међусобне заштите поверљивих информација добијених у току сарадње;
- признавање приоритета заједничких одлука о борби против тероризма, сепаратизма и екстремизма.

Трећи део: Наводи главне области сарадње, а то су:

1. Формирање јединствене политике држава чланица у области борбе против тероризма, сепаратизма, екстремизма и спровођење међудржавне координације ове активности.
2. Развијање заједничких приступа престанку деловања терористичких, сепаратистичких и екстремистичких организација које су забрањене у државама чланицама, укључујући стварање јединствене листе таквих организација, уз конфискацију њихове имовине и финансијских средстава.
3. Обезбеђивање развоја и имплементације антитерористичког потенцијала држава чланица.
4. Обезбеђивање неминовности кажњавања за тероризам, сепаратизам и екстремизам.
5. Израда и вођење јединственог регистра потраге за лицима која су стављена на међународну потерницу због извршења или осумњичених за извршење кривичних дела терористичке природе.
6. Унапређење правног основа за сарадњу у борби против тероризма, сепаратизма и екстремизма.
7. Развој и имплементација међудржавног система мера за борбу против тероризма, сепаратизма и екстремизма.
8. Израда законских, организационих и других мера у циљу јачања граничне и царинске контроле у циљу спречавања продора терориста, сепаратиста и екстремиста на територију држава чланица, као и заустављања илегалног кретања средстава преко граница држава чланица, намењених за вршење тероризма, сепаратизма и екстремизма.
9. Научна, техничка, информатичка и аналитичка подршка борби против тероризма, сепаратизма и екстремизма.

10. Помоћ у ликвидацији последица и рехабилитацији лица погођених тероризмом, сепаратизмом и екстремизмом.
11. Искључење приступа терориста, сепаратиста и екстремиста оружју за масовно уништење и средствима његовог достављања, радиоактивним, токсичним и другим опасним материјама, материјалима и технологијама за њихову производњу.
12. Борба против сваког облика финансирања тероризма, сепаратизма и екстремизма.
13. Борба против тероризма на локацијама од националног значаја, за одржавање живота, критичну инфраструктуру и све видове транспорта.
14. Спречавање коришћења или претње коришћења локалних и глобалних рачунарских мрежа у сврхе тероризма (борба против сајбертероризма).
15. Интеракција са цивилним друштвом и медијима у циљу сузбијања пропаганде тероризма, сепаратизма и екстремизма.
16. Координација ставова за учешће у међународним организацијама и међународним форумима о борби против тероризма, сепаратизма и екстремизма.
17. Учесће у удруживању напора светске заједнице за формирање глобалне стратегије за борбу против тероризма, сепаратизма и екстремизма.
18. Помоћ трећим земљама у борби против тероризма.
19. Унапређење материјално-техничке базе борбе против тероризма, сепаратизма и екстремизма, укључујући развој специјалних средстава, машина и опреме за опремање специјалних антитерористичких јединица.
20. Генерализација и ширење искуства заједничке борбе против тероризма, сепаратизма и екстремизма.
21. Обука, преквалификација и усавршавање кадрова за надлежне органе држава чланица ШОС.
22. Формирање схватања потребе за бескомпромисном борбом против тероризма, сепаратизма и екстремизма у јавности.

Четврти део – Наводи главне облике сарадње, а то је:

1. Спровођење договорених превентивних мера.
2. Спровођење координисаних оперативно-истражних мера и истражних радњи.
3. Спровођење заједничких антитерористичких мера.
4. Размена оперативно-истражних, референтних, форензичких информација, укључујући информације о предстојећим и почињеним актима тероризма, сепаратизма и екстремизма, лицима и организацијама укљученим у њих, креирање специјализованих банака података и комуникационих система, укључујући и затворене.
5. Пружање правне помоћи.
6. Организовање и извођење заједничких антитерористичких вежби, обука кадрова, размена искустава и методолошке литературе о питањима борбе против тероризма, сепаратизма и екстремизма, извођење заједничких научних истраживања у овој области.

Пети део – Објашњава механизам за имплементацију Концепта. Напомиње се да земље чланице израђују заједничке програме и акционе планове, као и друге документе у циљу спровођења главних планова концепта, улога извршног комитета Регионалне антитерористичке структуре ШОС-а (спроводи координационе и оперативне, међународно-правне и информативно-аналитичке активности). Такође се напомиње да се поједине одредбе концепта могу мењати и допуњавати.

Транснационална природа тероризма, који је једна од глобалних претњи, предодређује посебан значај употребе међународних напора на антитерористичком задатку. Због тога се неретко од стране самита шефова држава чланица ШОС-а наглашава важност стварања широке партнерске мреже за борбу против тероризма уз обезбеђивање централне координационе улоге Уједињених Нације.

Регионална антитерористичка структура (РАТС), као тело ШОС-а има за главни задатак унапређење координације и интеракције између

надлежних органа држава чланица ШОС у борби против тероризма, сепаратизма и екстремизма. Осим тога, она доследно ради на развоју и јачању сарадње са специјализованим антитерористичким структурама међународних организација.

Међу приоритетним задацима у овом правцу је развој интеракције са јединицама система УН. Регионална антитерористичка структура активно учествује у изради заједничког акционог плана за спровођење Глобалне стратегије УН за борбу против тероризма у Централној Азији, а такође учествује у процесу праћења његове имплементације. Делегација Извршног комитета структуре више пута је била укључена у експертски тим који је формирала Извршна дирекција Комитета за борбу против тероризма Савета безбедности УН у оквиру мисија помоћи државама чланицама ШОС у спровођењу борбе против тероризма.

Висока оцена улоге и значаја ШОС у регионалном безбедносном систему огледа се у резолуцији Генералне скупштине УН „Сарадња између УН и ШОС“ усвојеној 2009. године³, у којој се наводи да је „Шангајска организација за сарадњу постала изузетно важан форум за разматрање питања безбедности у региону у свим његовим аспектима“. Касније резолуције такође наглашавају конструктивну улогу ШОС у обезбеђивању мира и одрживог развоја и позива специјализоване агенције, организације, програме и фондове система УН да сарађују са ШОС у интересу заједничког спровођење програма.

ШОС РАТС одржава блиску сарадњу са Интерполом, као и на регионалном нивоу са Организацијом за европску безбедност и сарадњу и релевантним антитерористичким структурама. Регионална антитерористичка структура је до сада показала да је отворена за међународну сарадњу и заинтересована за стварање јединственог глобалног фронта у борби против тероризма.

Правни оквир и механизми интеракције створени у оквиру РАТС-а ШОС-а пружају оптималан формат за координацију напора надлежних органа држава чланица ШОС-а у области борбе против тероризма,

³Резолуција A/RES/64/183 (тачка дневног реда 124) Генералне скупштине Уједињених Нација: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N09/658/53/PDF/N0965853.pdf?OpenElement>

сепаратизма и екстремизма. Ово је омогућило РАТС-у да постане ефикасан фактор у обезбеђивању регионалне безбедности.

Ефикасно функционишу специјализоване групе експерата у оквиру ШОС РАТС-а, укључујући и оне за сузбијање активности међународних терористичких организација и страних терористичких бораца, сузбијање употребе интернета у терористичке сврхе итд., редовну размену информација, граничну сарадњу, тематске банке података о лица укључених у терористичке активности, широк спектар других заједничких антитерористичких мера представљају чврсту основу за сарадњу надлежних органа у борби против сила „три зла“.

3.2. Регионална антитерористичка структура

Безбедносна сарадња у ШОС-у првобитно је била усмерена на обезбеђивање регионалне сарадње између држава у супротстављању новим изазовима и недржавним безбедносним претњама, као што су тероризам, сепаратизам, екстремизам, трговина дрогом и друге манифестације прекограничног криминалног деловања.

Земље чланице ШОС полазе од чињенице да тероризам, сепаратизам и екстремизам представљају претњу међународном миру и безбедности, ометају развој пријатељских односа међу државама, као и остваривање основних људских права и слобода, угрожавају територијални интегритет и безбедност држава чланица ШОС, као и њихову политичку, економску и социјалну стабилност.

Државе чланице ШОС намеравају да предузму све могуће мере за борбу против тероризма, сепаратизма и екстремизма на простору ШОС и да не дају азил особама оптуженим или осумњиченим за таква дела. Државе чланице ШОС сматрају борбу против тероризма, сепаратизма и екстремизма у оквиру ШОС најважнијим спољнополитичким задатком и

сматрају да развој додатних механизма међународне сарадње у овој области треба да буде адекватна мера за изградњу и модернизацију, потенцијал брзог антикризног одговора и доприносе ефикасном заједничком коришћењу прилика које се појављују и супротстављању новим изазовима и претњама (Базылева, С. П., 2017).

Према Повељи ШОС-а, њене државе чланице не би требало да имају активан војни сукоб и да раде на стабилизацији пограничних региона, уз изградњу војног поверења за одржавање мира и стабилности. Према аранжману Шангајске петорке, гранични спор између Кине, Русије и Казахстана, Киргистана и Таџикистана је решен, а трупе су смањене дуж граница. Са становишта избегавања сукоба, може се закључити да су ШОС, укључујући и свог претходника „Шангајска петорка“, успеле да смање могућност сукоба међу државама чланицама.

У области безбедности у оквиру ШОС-а постоји Регионална антитерористичка структура. Осмишљена је да обезбеди координацију деловања надлежних органа странака у борби против тероризма, сепаратизма и екстремизма. На ову структуру су додељене различите функције, укључујући:

- израду предлога за развој сарадње у борби против тероризма, сепаратизма и екстремизма за релевантне структуре ШОС, као и на захтев странке;
- помоћ надлежним органима странака, прикупљање и анализу информација, формирање базе података РАТС-а, посебно о међународним терористичким, сепаратистичким и другим екстремистичким организацијама, њиховој структури, вођама и учесницима, другим лицима укљученим у њих, као и изворима и њиховим каналима финансирања;
- давање информација на захтев странака, помоћ у припреми и спровођењу оперативно-истражних и других активности;
- учешће у припреми међународноправних докумената који утичу на борбу против тероризма, сепаратизма и екстремизма;
- помоћ у обуци кадрова, размена искустава у борби против тероризма, сепаратизма и екстремизма;

– успостављање и одржавање радних контаката са међународним организацијама које се баве борбом против тероризма, сепаратизма и екстремизма.

Земље чланице ШОС-а одржавају заједничке војне вежбе. Русија и Кина су 2005. године одржале војну вежбу под називом „Мировна мисија 2005“. Након тога, „Мировна мисија 2007“ и „Мировна мисија 2010“ одржане су у Русији и Казахстану. Учествовале су војне снаге из Кине, Русије, Казахстана, Киргистана и Таџикистана. Војна сарадња у оквиру ШОС-а изазвала је забринутост међу америчким/западним званичницима. Међутим, лидери ШОС-а су тврдили да „повећане претње тероризма, екстремизма и сепаратизма“ чине неопходним „укључивање оружаних снага у пуном обиму“.

Елементи Исламског покрета Источног Туркестана активни у кинеској провинцији Синђијанг и терористичка група – Исламски покрет Узбекистана која делује у Централној Азији повећали су безбедносне претње у региону. Државе чланице ШОС-а одлучиле су да се заједно боре против тероризма кроз платформу организације, а не уз помоћ додатних регионалних снага. Кина је била главни покретач ове иницијативе.

У априлу 2006, ШОС је најавио планове за борбу против прекограничног криминала наркотика под рубриком борбе против тероризма, што је корак ка безбедносној сарадњи. У октобру 2007, ШОС је потписала споразум са ОДКБ, у престоници Таџикистана Душанбеу, да би се борила против тероризма. Проширити сарадњу по питањима као што су безбедност, криминал и трговина дрогом.

И остали подаци говоре о успеху Регионалне антитерористичке структуре. У периоду од 2011. до 2015. године, уз координацију РАТС-а, власти држава чланица ШОС-а успеле су да спрече 20 терористичких напада још у фази планирања, спречиле 650 злочина терористичке и екстремистичке природе и неутралисале 440 кампова за обуку терориста и 1.700 припадника међународних терористичких организација. Ухапшено је више од 2.700 припадника недозвољених оружаних група, њихових саучесника и лица осумњичених за криминалне радње, док је изручено 213 особа повезаних са терористичким или екстремистичким организацијама, од којих су многи осуђени на дугогодишње затворске казне; На потерницама је стављено 180 осумњичених (Alimov, R. 2017).

Регионална антитерористичка структура у борби против тероризма у оквиру ШОС-а се суочава са сталним изазовима током напредовања у борби против тероризма. Главни изазови су (Xiaodong, Z., 2012):

Чланови имају различите циљеве

Државе чланице ШОС-а имају различите подстицаје и циљеве за своје учешће, што може довести до неефикасности у свом раду у борби против тероризма.

Сукоби међу државама чланицама

Очигледне компликације могу се наћи међу државама чланицама ШОС-а које се изразито разликују од свих осталих. Као глобалне силе, Кина и Русија траже шансу да остваре своје стратешке циљеве користећи ШОС као платформу. Казахстан, Киргистан, Таџикистан и Узбекистан генерално очекују да ће ШОС служити њиховим сопственим интересима. То ће представљати препреке сарадњи ШОС-а.

Несавршена структура

ШОС је успоставио здрав темељ и оквир, али се њене структуре и механизми сарадње још увек развијају како би испунили све потребне захтеве. То значи да је организација суочена са структурним изазовима, посебно када се шири и ствара додатна пословна подручја и ради на потпуном спровођењу својих иницијатива. Чланице ШОС-а треба да схвате како се тензије између стабилности и немешања могу избалансирати како би се одржао легитимитет организације и поштовале потребе земаља.

4. КАРАКТЕР И РАЗМЕРЕ ТЕРОРИСТИЧКИХ ПРЕТЊИ НА ПРОСТОРУ ШОС

Простор ШОС-а се понекад сматра другим фронтом исламистичког тероризма и представља фрагментиран пејзаж обележен снажном локалном територијализацијом група. Терористички акти су такође део континуитета политичког насиља у распону од политичког убиства до побуњеничког герилског рата, укључујући мирне, па чак и легалне активности. Од приступа тероризму као специфичној техници употребе и управљања политичким насиљем, важно је фокусирати се на узроке и процесе терористичких аката, али и на спонзоре и оператере, жртве и публику, као и ефекте аката у погледу јавних политика у борби против тероризма.

Постоје суштински разлози за проучавање последица тероризма. Прво, мора се проценити способност савремених терориста да изазову тешкоће друштву. Ова тешкоћа може бити у смислу жртава и/или економских губитака. Приручници за обуку Ал Каиде, које су америчке трупе заробиле у пећинама у Авганистану, упућују њене следбенике да нападну „виталне економске центре“ као средство за спровођење фетве против неверника (Сандлер Т., 2009). Губици у БДП-у од тероризма су

кључна компонента онога што се спасава противтероризмом који смањује нападе, а самим тим подиже раст. Свака вежба за израчунавање односа користи и трошкова алтернативне политике борбе против тероризма захтева познавање ових губитака БДП широм света (Сандлер Т., 2009).

Борум Р. (2007) наводи да потрагу за разумевањем рањивости теорористичких организација, у циљу ефикасније борбе против тероризма, не треба мешати са потрагом за „терористичком личношћу“, него их треба разумети као факторе који указују на то да су неки људи отвореније за повећан ангажман од других. Борум Р. (2007) наводи три мотивационе теме које могу узроковати терористичке акције, а то су неправда, идентитет и припадност.

Неправда: Уочена неправда је одавно препозната као централни фактор у разумевању насиља уопште и посебно тероризма, који датира још од неких од најранијих списа. Неправда на тај начин може директно изазвати терористичке акте у диљу освете. Освета може бити специфична или дифузна, али то је опсесивни нагон који је снажан мотив за насиље према другима, посебно према оним људима за које се сматрало да су одговорни за неправде (Цренсхав М., 1992).

Идентитет: Психолошки идентитет представља развијен, стабилан осећај себе и решене сигурности у основне вредности, ставове и уверења. Психолошки идентитет се развија обично у кризи адолесценције или младог одраслог доба. Борум Р. наводи закључак Џонсона и Фелдмана (1992), да чланство у терористичкој групи пружа осећај идентитета или припадности оним личностима чији је основни осећај идентитета мањкав. За ове појединце припадност терористичкој групи постаје најважнија компонента њиховог психосоцијалног идентитета.

Припадност: Осим осећаја смисла у радикалним екстремистичким групама, многи потенцијални терористи налазе не само осећај смисла, већ и осећај повезаности и припадности. Највећи утицај терористичких организација на нове чланове остварује се преко психолошке мотивације која утиче на формирање снажног нагона за припадањем. Терористичке организације су стога утицале да отуђене појединце са маргине друштва, добију посебан осећај припадности својим придруживањем терористичкој групи.

Такође, важан елемент за разумевање терористичке претње представља и терористичка радикализација. Радикализација није претња друштву ако није повезана са насиљем или другим незаконитим радњама, као што је подстицање на мржњу, како је законски дефинисано у складу са међународним правом о људским правима. Са друге стране, терористичка радикализација представља процес у коме појединац прихвата терористичко насиље као могући, можда чак и легитиман правац деловања (ОДИХР О., 2014). Ово може на крају, али не нужно, навести ову особу да се залаже за тероризам, делује као подршка или учествује у тероризму. Међутим, не постоји јасан пут ка тероризму. Терористичка радикализација може се десити у великом броју околности на различите начине и различитом брзином. Сваки случај терористичке радикализације и регрутовања за тероризам резултат је јединственог укрштања повољног окружења са личним околностима и психологијом датог мушкарца или жене (ОДИХР О., 2014).

Терористичку радикализацију треба посматрати као интерактивни процес између појединца и спољашњих утицаја, укључујући терористичке пропагандисте и регруте, шири развој догађаја у друштву и деловање јавних власти. Изрази „самоусмерена“ или „самоиницијативна“ радикализација се често користе када постоји минималан степен интеракције са људима који активно желе да радикализују и регрутују појединца (ОДИХР О., 2014). Такође, важно је споменут да је терористичка радикализација коју омогућава интернет постала од посебне и све веће важности и бриге за земље широм света.

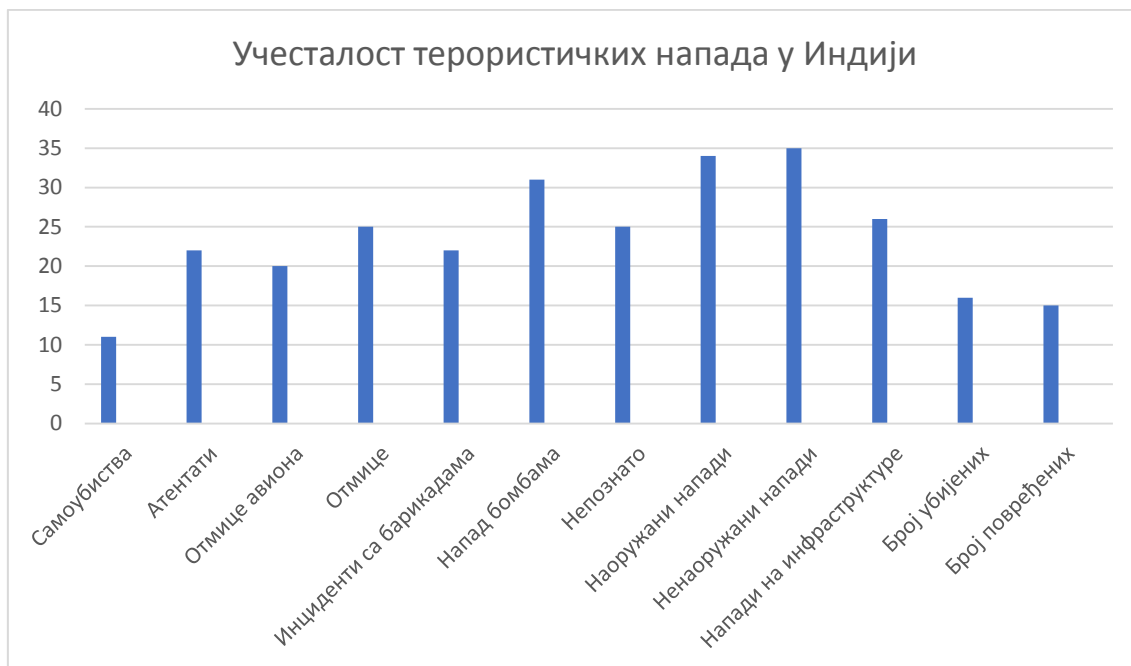
4.1. Индија и Пакистан

Тероризам у Индији је сложена појава са бројним починиоцима. Најопаснија терористичка претња долази од група са везама са глобалном цихадистичком мрежом, углавном савезника у пакистанској цихадистичкој култури. Сматра се да одговорност за нападе у Мумбају у новембру 2008. године, имају терористи и идејни умови повезани у глобални цихад.

Тероризам у Индији карактеришу групе различитих идеологија (комунисти, исламисти и сепаратистичке групе). Најнепосреднији и мерљивији утицај тероризма обухвата физичко уништење. Терористи уништавају постојеће фабрике, машине, транспортне системе и друге економске ресурсе. У мањим размерама, терористички акти могу бити фокусирани на уништење различитих јавних места, као што су пијаце или верска места. Утицај тероризма је увек негативан по привреду, а физичко уништење је велики разлог зашто.

Тероризам је главно питање индијске економије од њеног првог дана независности. Велики политички лидери ове земље били су убијени од стране терористичких група. Током последње деценије од 2006. до 2013. године извршено је 4100 различитих терористичких напада. Индија се суочила са 70% већим бројем инцидената тероризма од 2012. до 2013. године. Број смртних случајева је порастао са 238 на 404. Према извештају Глобалне базе података о тероризму (ГТД) 2014, три исламистичке групе су прихватиле одговорност за око 15% смртних случајева. У септембру 2014, Ал Каида је најавила своје присуство у Индији. Највише погођено подручје тероризма је град Хајдерабад, где живи 40 одсто муслиманског становништва (Khan, A. et al., 2016).

Према Глобалном индексу тероризма, у 2015. години смртност од тероризма у Индији смањена је на други најнижи ниво од 2000. Међутим, било је четири процента више напада, укупно 800 и представља највећи број од 2000. Према студији коју је објавила Статиста, број терористичких напада у Индији је 927 у 2016. години. Према најновијим подацима, број терористичких напада у Индији у 2020. години износи 679, што показује да се од 2017. године када је Индија постала чланица Шангајске организације за сарадњу, број терористичких напада смањио.

Графикон 1. Учесталост терористичких напада у Индији (Khan, A. et al., 2016)

Индија је мета Ал Каиде и глобалног дихадистичког покрета више од једне деценије. Бин Ладен је често наводио Индију као део „крсташко-ционистичко-хиндуистичке“ завере против исламског света. Мете убица у Мумбају су били Американци, Британци, Израелци и Индијци (Ullah, A. et al., 2018).

Многе различите групе користе тероризам као оруђе у Индији, укључујући сепаратистичке покрете на североистоку, руралне маоисте зване наксалити у центру и на истоку земље, екстремисте у муслиманској мањини и екстремисте у хиндуистичкој већини. Махатма Ганди је и сам био жртва хиндуистичког екстремистичког насиља. Ове аутохтоне групе одговорне су за велики део насиља ниског интензитета у земљи.

Најопаснија терористичка претња долази од кашмирских група са седиштем у Пакистану са дугим и интимним везама са Ал Каидом. Група коју су повезивале првобитне индијске процене напада у Мумбају, Лашкар-е Таиба, основала је у Авганистану и Пакистану касних 1980-их и почетком 1990-их година група кашмирских активиста.

ЛеТ је забрањен 2002. године, али наставља да функционише. Њен самопроглашени циљ је стварање исламске државе у целој јужној и централној Азији, не само у Кашмиру.

Више од деценије, Индија је била у фокусу како Ал Каиде, тако и глобалног цихадистичког синдиката који има своја скровишта у Пакистану и Авганистану.

Пакистан се суочава са озбиљним претњама традиционалног и нетрадиционалног насилног екстремизма и тероризма. Терористи су своје операције спроводили кроз циљана убиства, бомбашке нападе и, понекад, масовне масакре. Претња коју ово представља за државу и друштво уопште је очигледна. Његов обим и распрострањеност може се проценити из чињенице да су терористи успешно продрли у нека од најосетљивијих места у земљи (Syed, S. H. et al. 2015).

Терористичка дешавања у Пакистану су негативно утицала на економску стабилност и друштвени склад и наставља да узнемирава њене држављане. Субверзивне активности и модалитети терористичких и невладиних оружаних група на мети организација националне безбедности и кључних објеката компликују целу ситуацију.

Тероризам не утиче само на друштвено-културно окружење, већ и подрива постојећу оскудну инфраструктуру у Пакистану кроз честе нападе на образовне институције, медицинске установе, комуникационе мреже и снабдевање енергијом у земљи. Географски положај Пакистана, религијско питање, умешаност државних актера, политичка нестабилност, тензије са Индијом и са САД, као и негативна улога медија чине кључне разлоге за тероризам (Abiden, M. et al. 2015).

Утицаји на тероризам у Пакистану се највише могу уочити на примеру социјалних услуга и образовања (Syed, S. H. et al. 2015):

Прво, резултати пружају подршку онима који доводе у питање ефикасност социјалних услуга. Позитиван утицај расхода за социјалну помоћ на тероризам може бити последица асиметрије у његовој дистрибуцији. Социјална давања су вероватно усмерена првенствено на оне елементе друштва који подржавају државу. Ако је тако, то би погоршало неједнакост, завист и деловало на даље учвршћивање друштвених подела, што би изазвало већи сукоб.

Ово, међутим, остаје питање које треба даље истражити због недоступности рашчлањених података. Насупрот томе, постоје јаки докази да здравствени трошкови смањују терористичку активност. Ово је такође очекивано. Терористички елементи унутар друштва нису искључени из пружања здравствених услуга; имају једнак приступ субвенционисаној медицинској нези на клиникама и болницама широм земље. Пружање ових услуга повећава опортунитетне трошкове терористичких активности и на тај начин може смањити преференцију за терористичке активности (Burgoon, B. 2006).

Што се тиче образовања, један од најзанимљивијих налаза студије (Syed, S. H. et al. 2015) је позитивна повезаност између трошкова јавног образовања и тероризма у Пакистану. Овај налаз је у супротности са конвенционалном, скоро универзално прихваћеном, ставу која каже да образовање смањује подстицај за учешће у терористичким активностима проширујући перспективе и побољшавајући социо-економски статус људи.

„Научници су дуго спекулисали да верско образовање засновано на медреси⁴ може бити повезано са милитантношћу. Али ови резултати подржавају алтернативну хипотезу коју су изнели Винтроп и Граф (2010) да чак и образовање које спонзорише држава може допринети тероризму у Пакистану. Објашњење за ово налази се у контексту процеса изградње нације у Пакистану. Пакистан је релативно млада нација створена као држава у којој ислам може напредовати и муслимани могу слободно практиковати своју религију“ (Syed, S. H. et al. 2015).

Важан и јединствен фактор у борби против тероризма у племенским областима је геостратешка перспектива Пакистана и суседних држава. Пре 11. септембра, пакистански креатори политике сматрали су талибане стратешком имовином, а чак и после 11. септембра нису били вољни да располажу овом имовином. Било је много аргумената и перцепција за одржавање ове опције (Irshad, M., 2011):

⁴ Медреса значи дословно „место подучавања“, „школа“. У ужем смислу, појам означава врсту исламске високе школе.

- Ангажовање САД у Авганистану је привремено и Пакистану је потребна пријатељска група моћи у Авганистану која може да попуни вакуум када САД напусте земљу.
- Геостратешки значај Пакистана може се повећати одржавањем чврстих веза са моћним авганистанским милитантним групама попут талибана.
- САД, Индија, Авганистан и друге земље селективно подржавају неке авганистанске милитантне групе да дестабилизују Пакистан. Талибани могу деловати као противтежа таквим милитантним групама.

Због брзог ширења терористичких напада у Пакистану уочен је пад производње, поремећаји на финансијским тржиштима и транспортном систему. Како је потреба за безбедношћу расла, централна влада је морала да додели огромне удео војсци, што отежава одржавање социјалних и економских расхода. У новијим економским условима, тероризам је велика претња пакистанској економији и пословном окружењу. Академска литература и информативни медији пуни су детаља о губицима које пакистанска привреда сноси због тероризма у земљи (Haider, S. et al. 2015).

Што се тиче узрока терористичких напада у Пакистану, следећи графикон показује који су главни домаћи и међународни узроци тероризма у Пакистану.

Графикон 2. Главни домаћи и међународни узроци тероризма у
Пакистану (Haider, S. et al. 2015)

4.2. Авганистан

Многи аналитичари сматрају да ниједна земља није толико погођена тероризмом као нација Авганистана. Док је „рат против тероризма“ Сједињених Држава почео 2001. након напада 11. септембра, земљу су деценијама мучиле терористичке групе попут Талибана и Ал Каиде. Авганистан је у просеку имао око 4.500 цивилних жртава годишње од 2009. године, док је 2021. била рекордна када су талибани удвостручили своју офанзивну стратегију како би преузели контролу над земљом. Од оснивања талибана 1994. године, задржали су снажно присуство у Авганистану и недавно су повратили контролу над земљом пошто су Сједињене Државе повукле своје присуство. Али ово није показало прилику само за талибане; Нова терористичка група, ИСИС, такође је почела да покушава да преузме контролу над земљом, а њен последњи напад на аеродром у Кабулу убио је око 160 људи. Са модерном историјом тероризма који је у Авганистану у првом плану, и више група које имају за циљ контролу над регионом, овај рад ће покушати да се позабави аспектима Авганистана који га чине жариштем тероризма (Singh Roy, M. 2010).

Постоји више разлога зашто би Авганистан био савршена позадина за терористичке групе. Авганистан је релативно мала земља, са својим тереном првенствено пустињским равницама уз планине Хиндукуш које пролазе кроз источни регион земље. С обзиром на то да земља нема излаз на море, познато је да планине и њени пећински системи пружају обиље покрића за криминал, који се често користе као базе за терористичке поставе, као и да се у великој мери користе у трговини дрогом. Планински ланац садржи многе пећинске системе, стеновите литице, дубоке долине и пролазе. Пећински комплекс Тора Бора унутар планинског ланца најпознатији је по томе што је користио Осама бин Ладен током рата у Авганистану. Сложени пећински системи омогућили су Бин Ладену да избегне америчким снагама да га открију, јер беспилотне летелице нису могле да продру у пећински систем, уз потешкоће у мапирању терена, бин

Ладена је било готово немогуће пронаћи. Талибани користе ову област за покривање, делујући као складишна јединица за оружје. Иако се планински регион може чинити изолованим, већина становништва Авганистана живи у кругу од четири сата вожње од пећинског система Тора Бора, који овим терористичким групама може пружити брзо и лако скровиште након било каквих напада.

Према Марти Креншо (1981), постоје четири главне категорије мотивације зашто се људи окрећу тероризму, а то је:

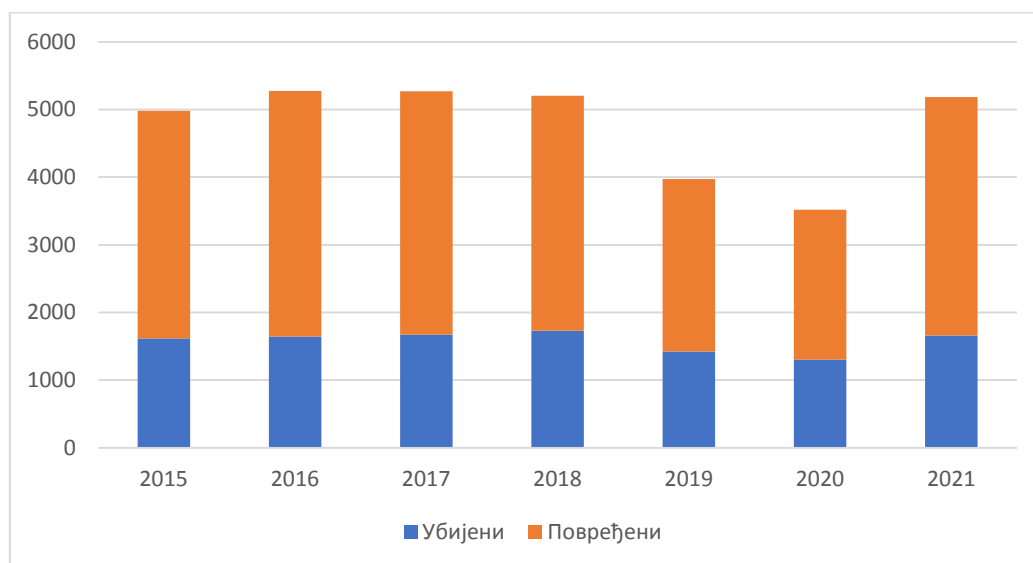
- 1) могућност за акцију;
- 2) потреба за припадањем;
- 3) жеља за друштвеним статусом;
- 4) стицање материјалне награде.

Талибани, чије име значи „ученици“ на паштунском језику, настали су када су се совјетске трупе повукле из Авганистана почетком 1990-их. Авганистанци су се борили са корупцијом унутар своје власти, а тек су 2005. године имали прве демократске изборе у последњих 30 година. Политичка клима у Авганистану створила је прво окружење за појаву терористичких организација (Dinstein, Y., 2009).

Случај Авганистана је занимљив, јер је тек недавно постао место број један за тероризам на глобалном нивоу, престигавши првобитни положај Ирака. Док планинска географија земље пружа одличан терен за скривање и брза бекства, слаба централна власт је отворила врата за интервенцију. Случајеви против владе су непремостиви, кроз примере америчке интервенције, совјетске интервенције и континуираних напора талибана и сада ИСИС-а у држави. Муслиманско становништво је омогућило одличну прилику овим цихадским групама да се залажу за фундаменталистичка уверења у нацији која је већ повређена. Неки научници могу покушати да окриве недостатак образовања или ниво сиромаштва за тероризам, али то нису примарни узроци тероризма, они само доприносе огорчености коју део народа осећа према влади.

Након врхунца из 2017. године, терористичке активности су се постепено смањивале. УНАМА-ин извештај о заштити цивила у Авганистану у оружаном сукобу средином године 2021. документује 5.183

цивилне жртве (1.659 убијених и 3.524 повређених), што је повећање од 47 одсто у поређењу са истим периодом 2020.⁵

Графикон 3. Цивилне жртве у Авганистану од стране терористичких акција (УНАМА, 2020)

4.3. Централна Азија

Кроз историју централна Азија се сматрала једним од битнијих геополитичких региона. На овом простору су се одмеравале снаге великих сила. За разлику од давнијих времена, геополитика централне Азије се значајно, пре свега из разлога што данас постоји знатно више актера којима је централноазијски регион интересантан.

После великог преокрета који је означио крај СССР-а, Централна Азија се нашла на потпуно новој политичкој позорници, прелазећи са статуса неразвијене периферије у регион у економској транзицији. Рудно богатство региона убрзо је изазвало похлепу мултинационалних

⁵ Civilian casualties set to hit unprecedented highs in 2021 unless urgent action to stem violence – UN report: <https://unama.unmissions.org/civilian-casualties-set-hit-unprecedented-highs-2021-unless-urgent-action-stem-violence-%E2%80%93-un-report>

корпорација које су се кладиле на брзо ширење инвестиционих могућности, првенствено у секторима рударства нафте, гаса и злата. Дипломатске активности су се развијале паралелно, често претпостављајући стратешки интерес ових нових држава.

Тероризам у централној Азији неопходно је разумети кроз различите историјске односе. Све централноазијске државе деле историју доминације царске и совјетске Русије. Застареле политичке структуре из комунистичког доба, доминација политичких интереса и идеологије како их је дефинисала централна влада, уско специјализоване зависне економије и неефикасни системи управљања ресурсима представљају наслеђе из совјетског режима. (Омеличева М., 2007).

Тренутно су све централноазијске државе подложне геополитичкој конкуренцији, континуираном утицају и интервенцији њиховог „прошлог колонијалног и совјетског господара, Русије“ и све већим изазовима исламског фундаментализма (Олцот М., 1996). Такође, религија је веома битан фактор који утиче на тероризам централне Азије. Већина становника Централне Азије припада ханефијском сунизму, најтолерантнијој и најлибералнијој школи мишљења сунитског ислама. Бити муслиман у централној Азији је део локалног идентитета. За многе људе то је дефинисано придржавањем традиције и обичаја, а не стриктним поштовањем исламских ритуала (Омеличева М., 2007).

Многи поликолози су сматрали да је Централна Азија била слаба тачка СССР-а због непослушне муслиманске популације. Пишући након инвазије на Авганистан 1979. године, совјетски коментатор о Централној Азији, Александар Бенигсен, написао је да је „муслиманска заједница спремна за неизбежни обрачун са својим руским владарима.“ Након независности од Совјетског Савеза, посматрачи су наставили да описују регион као „потенцијално један од најексплозивнијих“ на свету и да размотре начине за „смиривање“ локалних тензија, посебно потенцијала за верски екстремизам (Lemon, E., 2018).

Према Манну (2001), Током совјетског периода неки од истакнутих аналитичара предвиђали су да ће исламски радикализам бити узрок распада Совјетског Савеза. Они су такође веровали да ће се подземни исламски активизам, који је опстао током совјетских времена, појавити како би оспорио наследнике комунистичке владавине.

Почетком 21. века ислам као верска традиција и као облик културног и политичког идентитета добија ново значење у централноазијским републикама. Све је више поштовања исламских обреда, усвајања исламских облика поздрава, верских бракова, обављања дневних молитви и посећивања џамија. Такође је дошло до огромног пораста изградње верских објеката. Процењује се да се број џамија попео на 5.000 са 160 за само неколико година (Mann, P. 2001). Осим тога, у Азербејџану и Таджикистану су основане бројне теолошке школе.

Међутим, народно знање о религији ислама било је минимално, а доласком средстава, Курана, литературе из Саудијске Арабије, Ирана и Пакистана је имао ефекта који су ширили своју посебну верзију ислама у овим земљама и омогућио формирање фундаменталистичких група.

Данас су постојеће и потенцијалне безбедносне претње створене и унутар и изван региона дошле до изражаја у безбедносној агенди региона Према Акбаршу (2013), оне се могу поделити на спољне и унутрашње.

Спољни извори су следећи:

- Три зла: међународни терор, верски екстремизам и национални сепаратизам;
- Постојећа и потенцијална седишта нестабилности поред граница региона: Авганистан, Ирак, сукоб између Индије и Пакистана и каспијски проблем;
- Глобализација као фактор који узрокује заостајање неких земаља региона;
- Главни геополитички актер и начин на који посматрају на мегапројекат Нови пут свиле;
- Незаконита трговина дрогом и оружјем;
- Стране војне базе у региону;
- Ужурбане активности међународних актера (великих сила) — САД, Русија и Кина;
- Контрадикције у муслиманском свету, посебно, погоршале су противречности између различитих праваца у исламу: вехабизма,

селафизма, ханефијског сунизма (традиционалног у централној Азији) итд.

— радикални исламисти (Ал-Каида, Исламски покрет Узбекистана, Хизб ут-Тахрир, Покрет за независност источног Туркестана и други) који су се приближили границама између региона и Авганистана и постали много активнији;

— Талибани, који би могли да оживе чим се антитерористичка коалиција повуче.⁶

Постоје и унутрашњи разлози:

— Контрадикције унутар етничких група и међу њима;

— Политичка нестабилност;

— Трајна друштвена и економска криза;

— Територијалне и граничне несугласице;

— Прекогранични организовани криминал;

— Илегалне миграције;

— Структуре извора енергије и коришћења воде које се разликују од земље до земље;

— Нетрадиционалне претње по животну средину изазване нуклеарном производњом и нуклеарним тестовима; климатске промене, деградација животне средине итд.

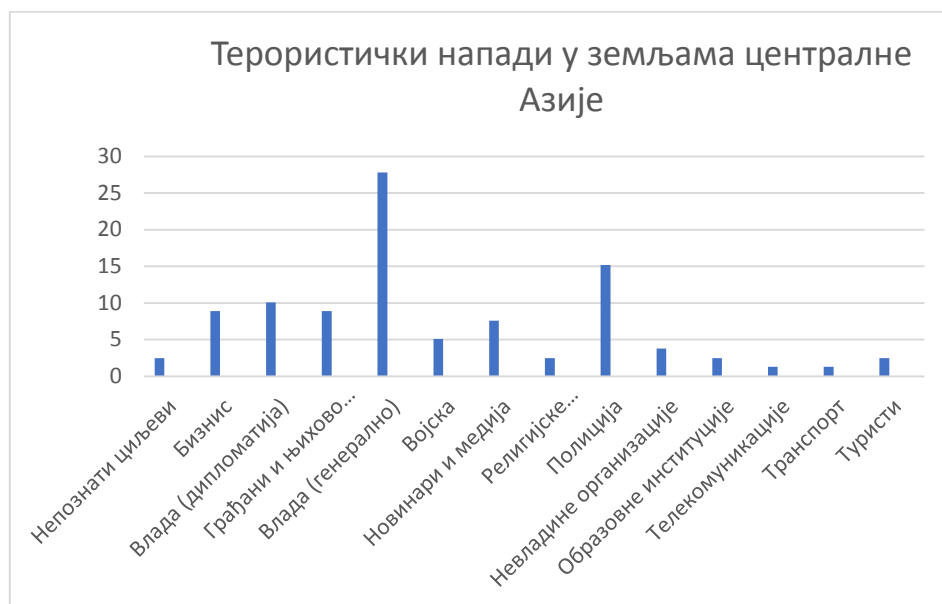
Влада Таџикистана је одувек била позната по оштром гоњењу исламских милитаната. Током петогодишњег грађанског рата у Таџикистану, владине трупе су користиле неселективну ватру у војним операцијама против исламиста. Мировним споразумом из 1997. године окончане су борбе и осигурана је заступљеност Странке исламске ренесансе, која се борила на страни опозиције, у структурама власти.

Дуго времена је екстремистичка група Исламски покрет Узбекистана (ИМУ) деловала у Централној Азији. Она је тежила ка

⁶ Дело је писано 2013. године. Претпоставка аутора дела се показала као тачна, јер је исламистичка група Талибани у августу 2021. године де факто преузела контролу над Авганистаном, након повлачења мировних снага САД-а из те државе.

одвајању Ферганске долине од Узбекистана, Киргистана и Таџикистана и формирању посебне државе на својој територији, која би, према плану, требало да постане део Светског исламског калифата, укључујући цео Блиски исток и Кавказ. Као што је познато, долина Фергане је густо насељена област са високим нивоом незапослености, што је чини територијом погодном за активности радикалних организација и регрутовање нових учесника.

Неки експерти сматрају да је директна војна инвазија група ИСИС-а на Централну Азију мало вероватна, верујући да је говор о претњи ИСИС-а Централној Азији у великој мери инспирисан спољним силама заинтересованим за јачање свог утицаја у региону, или самим руководством република, рачунајући о финансијској подршци. (Wang, J. et al. 2019)

Графикон 1. Терористички напади у земљама централне Азије (Saipira F. 2016)

Ако се претње ИСИС-а остваре, централноазијске републике саме неће моћи да се изборе са ситуацијом, а то наилази на разумевање у престоницама Централне Азије. У међувремену, једна од главних слабости земаља Централне Азије у борби против тероризма је низак ниво интеракције у овој области, што је у великој мери последица њихових дугогодишњих контрадикторности. Односи између Киргистана и

Узбекистана, Таџикистана и Узбекистана и даље су компликовани, који су се погоршали због проблема коришћења водних ресурса региона. Често долази до сукоба дуж 970 км дуге границе између Таџикистана и Киргистана, од којих је само 567 демаркираних и разграничених.

Казахстан се суочава са бројним ризицима и изазовима везаним за нуклеарну безбедност. Што је најважније, нуклеарни и радиоактивни материјали који остају у земљи морали су бити на одговарајући начин заштићени од крађе или преусмеравања од стране терориста. ШОС је успешно обавио следеће мере за превенцију терористичког утицаја (ADIL, Y. 2003):

- Унапређење безбедности у нуклеарним објектима
- Наставак међународног ангажмана у Семеју⁷
- Борба против радиолошких претњи безбедности
- Јачање контроле извоза и безбедности граница
- Јачање сајбер безбедности у нуклеарном сектору

Оваква сарадња је помогла земљи да реши проблеме које је наследила од Совјетског Савеза и да развије адекватне одговоре на данашње изазове и претње. Сарадња користи и спољним државама, јер доприноси смањењу ризика везаних за нуклеарни тероризам и незакониту трговину осетљивим материјалима, технологијом и опремом.

Што се тиче ситуације у Киргистану, велики напори се улажу у сузбијање терористичких напада насупрот чињеници да ова држава има веома повољне услове за извођење терористичких напада. Наиме, већина терористичких аката и исламских упада десила се на територији Киргистана, поред Таџикистана. Ипак, донедавно је влада ове државе избегавала да изврши озбиљну акцију против појединаца и група за које се сумња да представљају претњу по државну безбедност (Омеличева М., 2007). Одавде можемо закључити да је управо овај лош потез владе Киргистана допринео повећању тероризма, јер се са недостатком капацитета за масовна хапшења осумњичених за тероризам или рације само доприноси да терористи у Киргистану проналазе уточиште. Добар пример за лош одговор Киргистана на тероризам је то, да у време упада

⁷ Град у Источноказахстанској области. Код града био је и тестни полигон за совјетско нуклеарно оружје, због чега је и данас повећана радијација плутонијума и уранијума.

ИМУ-а у Киргистан у лето 1999. године, киргистанска војска није била у стању да предузме дуготрајну кампању у планинама. Све до 1999. године државни органи су мало размишљали о томе да уопште имају војску, јер су руски граничари штитили границу с Киргизом. Како су се економски услови у земљи погоршавали, а државни буџет смањивао, војне и полицијске снаге су добијале још мање пажње (Омеличева М., 2007).

Зависност Киргистана од Русије, Кине и других централноазијских држава учинила га је рањивим на принудни трансфер безбедносних политика и перспектива моћнијих суседа. Под све већим притиском владе Узбекистана, Киргистан је почео да третира све манифестације незваничног ислама као безбедносне претње повезане са верским екстремизмом и тероризмом. Руски и кинески званичници су учврстили ову позицију. Упркос ограниченим доказима о опасностима од тероризма у Киргистану, њене јавне власти држе се става да радикалне исламске групе остају примарна претња безбедности републике, а безбедносне снаге Киргистана усмеравају своје напоре у борби против тероризма ка елиминацији исламиста (Омеличева М., 2009).

Данас је безбедност Киргистана уско испреплетена са безбедношћу и стабилношћу других држава у региону, и стога је влада Киргистана била приморана да учествује у регионалним безбедносним аранжманима. Транснационализација безбедносних претњи и међузависност безбедносних политика централноазијских држава створиле су основу за хармонизацију њихових антитерористичких одговора. Кроз чланство у ШОС-у, Киргистан је у своје домаће законодавство и праксу преточио мере против тероризма које су промовисале ове групе држава. Различити безбедносни споразуми које су потписале Русија, Кина и централноазијске републике поставиле су правне основе да захтевају од владе Киргистана да предузме одлучне кораке да спречи регрутовање појединаца за терористичке активности у другим државама. Киргистанска влада је интензивирала кривично гоњење исламиста и умешала се у све већи број кршења људских права у име борбе против тероризма (Омеличева М., 2009).

Према Омеличевој (2013), Исламска „ренесанса“ коју су доживела муслиманска друштва у централној Азији стигла је у различитим облицима. За већину централноазијских муслимана, исламско поновно

рођење значило је поновно откривање вере као дела њихових националних и заједничких традиција. Појава радикалних исламских трендова резултирала је низом оружаних напада и спорадичних излива терористичког насиља у државама Централне Азије.

Иако је већину централноазијских муслимана одвратио радикални ислам, друштвене и политичке кризе које се понављају у региону имају потенцијал да наруше легитимитет владе док повећавају подршку алтернативама садашњем руководству међу незадовољним сегментима становништва.

Стратегија репресалија влада била је неефикасна у смањењу ширења радикалног ислама. Репресивна политика према муслиманима који своју веру практикују изван верских оквира допринела је радикализацији умерених верника. Управо због тога је тешко утврдити тачан број следбеника радикалних исламских група. Владе централне Азије и сами исламисти су стратешки манипулисали снагама радикалног ислама. Ипак, неколико угледних организација је забележило изванредан пораст обичних чланова исламистичких покрета.

Регрутовање муслиманки од стране Хизб ут-Тахрира и појава исламских милитаната у Казахстану, који су дуго уживали имунитет од претње тероризмом, илуструју овај тренд.

Хизб ут-Тахрир (Исламска ослободилачка партија) је међународна панисламистичка политичка партија коју је 1953. године у источном Јерусалиму основао судија локалног Шеријатског суда.

Америчке владине агенције (Стејт департмент и Сенат САД) класификују Хизб ут-Тахрир као групу која делује ненасилним методама, али доприноси ширењу екстремистичких осећања међу муслиманима и, због подршке антизападних идеологија, потенцијално способна да пружи идеолошку подршку тероризму.⁸ Декларисани циљ организације је обнова праведног исламског начина живота и Исламске државе (калифата) и отелотворење исламског система у њој.

У Казахстану и другде у региону, владине верске и антитерористичке политике које су имале за циљ да спрече

⁸ Q&A: Hizb ut-Tahrir - http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4127688.stm

радикализацију изазвале су незадовољство и изазвале трансформацију верског конзервативизма у екстремизам. Дискурс о постојаној исламистичкој опасности која прожима међународне медије и даље пружа централноазијским владама драгоцену претпоставку да своју строгу верску политику прикажу као допринос светским напорима да се заустави пролиферација верског фундаментализма и тероризма.

Дакле, можемо извести два закључка, које спомиње и Омеличева (2013), а то је:

1. Владе држава централне Азије су у одређеној мери преувеличале величину терористичке претње, пре свега кроз сопствене интеракције и дискурс са другим нацијама. Евидентно је да су државе централне Азије далеко умереније исламске политике, мирнијег карактера, у односу на друге исламске државе. Последица те чињенице је да радикалне исламске групе имају ограничене могућности у овом региону. Већина централноазијских муслимана су сунити из ханефијске школе исламске јуриспруденције и заступају најлибералније ставове међу четири постојеће правне школе унутар сунитског ислама. Они свој муслимански идентитет црпе из мноштва локалних облика исламске вере, који се састоје од канонског ислама и локалних обичаја, као и од учешћа у традиционалним верским ритуалима.
2. Други закључак је да, иако су радикални ислам и централноазијски тероризам повезани са спољним утицајима, појаву исламистичких организација стимулисали су догађаји у самим врховима држава. Наиме, након што је почео „рат против тероризма“, сви централноазијски режими су појачали безбедност и потиснули широк спектар верских и политичких слобода под изговором да се боре против тероризма. Последица тога јесте релативно очекивана реакција, односно негодовање међу муслиманима и самим тим допринеле појави друштвених снага које прихватају насиље и тероризам.

5. ПЕРСПЕКТИВЕ И МОГУЋНОСТИ ШОС У БОРБИ ПРОТИВ ТЕРОРИЗМА

Према извештају о глобалним трендовима Националног обавештајног савета САД-а⁹, терористичке групе ће наставити да искориштавају фрагментацију друштва и слабу управу да прогурају своје идеологије и добију моћ путем насиља. Осим тога, сматра се да ће глобалне цихадистичке групе вероватно бити највећа, најупорнија транснационална претња, као и претња у својим матичним регионима. Побуњеничке групе и верски оријантисани сукоби, који примају све више етнонационалистичких и заједничких узрока, такође ће наставити да подстичу тероризам. Конкретне групе ће расти и нестајати како неке буду поражене, а друге добијале моћ. Иако ће неке групе тежити да спроводе транснационалне нападе и одржавају прекограничне везе, већину напада ће и даље вршити локални актери против локалних циљева који имају за циљ постизање циљева на локалном.

Тан А. (2008) подсећа да велики проблем представља и растући радикални терористички изазов који је последњих година произашао из ујгурског муслиманског сепаратистичког покрета у Синђангу, у Кини. Као и други сепаратистички покрети у Азији, узрок ове побуне лежи у

⁹ Извештај о глобалним трендовима Националног обавештајног савета - <https://www.dni.gov/index.php/gt2040-home/emerging-dynamics/international-dynamics/the-future-of-terrorism>

фундаменталним политичким, економским и друштвеним притужбама које имају дубоко историјско порекло. Наиме, ови терористички акти произилазе из чињенице да Ујгури никада нису прихватили кинеску власт и да су се одупирали кинеским покушајима асимилације.

Један од главних приоритетних задатака Шангајске организације за сарадњу (ШОС) остаће борба против тероризма и екстремизма. Важно је да се изгради сарадња у оквиру регионалних антитерористичких структура ШОС. Блокирати финансијску подршку терориста на рачун прихода од трговине дрогом. Учинити све да биолошко, хемијско и друге врсте оружја за масовно уништење не падну у руке терориста.

У време оснивања Шангајске организације за сарадњу, главни циљ асоцијације је био борба против изазова као што су сепаратизам, екстремизам и тероризам. На самиту ШОС, којим је Русија у формату видео конференције 10. новембра ове године председавала, покренута су и ова питања. Међутим, много пре пандемије појавиле су се сумње у делотворност ШОС и њену способност да решава конкретна питања у Евроазији. Немирни односи између Индије и Пакистана, као и растуће тензије између Индије и Кине, само су појачали овај скептицизам. Поред тога, на развој ШОС-а су утицале различите агенде Русије и Кине: Москва инсистира на фокусирању на безбедносна питања, док се Пекинг више фокусирао на економска питања.

Земље чланице се такође залажу за блиски заједнички рад на сузбијању пропаганде тероризма и екстремизма на интернету и коришћења информационо-комуникационих технологија у криминалне сврхе.

Кумар А. (2021) наводи чињеницу да тероризам није успео у Индији иако је проузроковао велике губитке живота и имовине. Највећа предност Индије у суочавању с тероризмом била је њена демократија и већи политички консензус за одговорно управљање. Индијско искуство показује да се тероризам не може потпуно елиминисати, али се може умањити кроз одговорно управљање и активно праћење терористичких активности. Пошто је тероризам глобални феномен, Индија треба даље да развија своју дипломатију како би осигурала да спољна димензија тероризма са којим се суочава буде више окренута на заједничко међународно деловање, што је и омогућило њено чланство у ШОС-у.

Преговори су такође једна од најбитнијих метода којима се може утицати на тероризам. Пакистан, као земља која је била попрштте великих сукоба са терористима је водила преговоре о терору и успешно постиже резултате. Стратегија за борбу против тероризма коју спроводе земље чланице задала је витални ударац терористима.

Пакистан је у исто време такође ангажован у преговорима са Индијом. С обзиром да су главни приоритет Делхија терористички напади у Мумбају и Пакистану, Кашмир и питања вода су кључне теме. Поставља се питање колико добро Индија и Пакистан могу да раде заједно у борби против насиља с обзиром на висок ниво неповерења који постоји између њих? Сумње у намере једних других морају се отклонити разговорима, а један од најефикаснијих начина да се разговори учине успјешним био би заједнички рад на побољшању друштвено-економских услова у обе земље, као резултат заједничког чланства у ШОС-у. Не само да би ово створило поверење у настојања једних других, можда чак и довело до решавања дуготрајних спорова, већ би такође погодило корене тероризма који углавном спроводи класе људи са озбиљним друштвеним, политичким и економским проблемима. (Hussain, E. 2019)

Према Куртис Л. (2008) новог приступа терористичком проблему Пакистана заснованог на коалицији требало би да укључује:

- Признање чињенице да догађаји у Пакистану представљају претњу глобалној безбедности. Прихватањем проблема омогућује се ШОС-у и осталим међународним заједницама да помогну Пакистану у борби против екстремизма и да му помогну да постигне политичку и економску стабилност.
- Подршка цивилној влади уз схватање да је демократска транзиција важан део дугорочне борбе против екстремизма и тероризма у Пакистану.
- Посвећеност доношењу стабилне демократије у Авганистан, што укључује спречавање смањења ратних „вођа“, смањивање негативних ефеката талибанске репресивне, екстремистичке политике. Пакистан је требао имати много већу улогу у ускраћивању талибанима сигурне луке на својој територији спровођењем владавине закона у племенским областима против

било којих елемената који подржавају тероризам или прекограничне операције у Авганистану.

- Подршка мултилатералном пакету подршке платном билансу који помаже стабилизацији пакистанске привреде у кратком року, али је условљен да Пакистан предузме конкретне кораке за решавање дугорочних економских неравнотежа.
- Подршка стратешком дијалогу на високом нивоу са Пакистаном о регионалној безбедности.

Према Ларуелле, М. (2009), кључни безбедносни изазови у централној Азији су вишеструки и сложени, јер свака дестабилизација у најслабијим државама као што су Киргистан и Таџикистан, или најопаснијим државама као што је Узбекистан имаће тренутне реперкусије у многим околним државама, укључујући ефекте као што су:

- инфилтрација исламиста на регионе околних држава, као што је регион Волга-Урал и северни Кавказ;
- повећање прилива дроге до становништва, поготово код становништва као што је у Русији које је већ широко на мети трговаца дрогом;
- губитак контроле над мрежама за извоз угљоводоника, као и над налазиштима уранијума, стратешким локацијама у војно-индустријском комплексу и електроенергетским станицама;
- пад трговинске размене;
- губитак директног приступа Авганистану;
- неконтролисани пораст токова миграната, посебно избеглица.

Државе чланице ШОС сматрају да је безбедност Централне Азије нераскидиво повезана са перспективом мировног процеса у Авганистану. Они су више пута изјављивали да подржавају напоре међународне заједнице која води антитерористичку операцију у Авганистану. Као што је познато, поједине државе чланице ШОС-а обезбедиле су своју копнену инфраструктуру за привремено размештање војних контингената држава чланица, као и своју територију и ваздушни простор за војни транзит у интересу антитерористичке операције.

Такође, јасно је да регионалну сарадњу у Централној Азији неће бити лако остварити. То, међутим, није у потпуности због унутрашњих препрека. Наиме, актери у региону, као и ван њега, генерално се слажу

око неколико заједничких брига: потребе за економским развојем, као и потребе за борбом против главних безбедносних претњи, наиме трговине дрогом и тероризма. Међутим, уместо да комбинује снаге за решавање ових проблема, свака земља која покушава помоћу у борби против тероризма у централној Азији (или блок земаља) тежи да успостави сопствену сферу утицаја. Стога је људима из Централне Азије тешко да озбиљно схвате њихов савет. Истинска посвећеност регионалној сарадњи ће врло вероватно бити могућа само када су централноазијске државе саме довољно јаке и довољно зреле да разумеју и прихвате пуне трошкове и користи интеграције (Акинер С., 2007).

Ефикасан приступ борби против тероризма захтева „комплексан, вишеслојни одговор“ (Тан А., 2008). Дакле, борба против тероризма мора да подразумева приступ на глобалном, регионалном и локалном нивоу. На глобалном, стратешком нивоу, потребан је мултилатерални и свеобухватан приступ осмишљен да обузда нови глобални тероризам чије главно оружје представља психолошки утицај на углавном муслиманско становништво. Оно што се мора напустити је једностран и једнодимензионални приступ који је карактерисао приступ САД (Тан А., 2008).

Пошто се из досадашњег искуства показало, директан рат против тероризма може изазвати негативне последице, које могу ићи до те мере да постану контрапродуктивне. Због тога је неопходно да се израз глобални рат против тероризма дефинише не као рат, већ као глобална противпобуњеничка операција. Одавде ће се омогућити промена нагласка са директног на индиректни војни приступ, при чему војска преузима већу помоћну улогу, у претежно идеолошком, политичком и дипломатском одговору.

Дугорочни успех у антитерористичком деловању се може најбоље остварити кроз супротстављање привлачности радикалне теорористичке идеологије, али то се може учинити само ако огромна већина самих муслимана открије да је радикална идеологија непривлачна. Дакле, проблем радикализма се може победити само уз подршку и кроз напоре самих муслиманских заједница (Тан А., 2008).

Колико је ефикасна и ефективна сарадња и интеракција у антитерористичкој димензији у оквиру ШОС-а? Наведени званични

подаци заиста могу оставити одређени утисак. С. Смирнов, заменик директора ФСБ Русије, рекао је да су само 2008. године, захваљујући заједничким напорима, антитерористичке структуре земаља ШОС зауставиле преко 100 терористичких злочина, од којих је више од 50 планирано да се почини у урбаним местима. У 2008. години као резултат заједничких акција агенција за спровођење закона на територији држава ШОС, од илегалних терориста је заплењено 429 импровизованих експлозивних направа, 2,2 тоне експлозива и 2,3 тоне отровних и опасних материја. Захваљујући брзој размени проактивних информација између земаља ШОС-а, идентификовано је и уништено 180 база за обуку терориста, приведено је више од 500 милитаната, а одузет је велики број оружја и муниције¹⁰

Ипак, генерално гледано, не треба преувеличавати улогу ШОС као инструмента регионалне безбедности и њен потенцијал у овој димензији. ШОС је тренутно фокусиран на решавање општих политичких и економских питања и нема практичне заједничке механизме и структуре за реаговање на безбедносне претње (Никитина Ю., 2011).

Спектар процене активности ШОС-а, њене ефикасности и перспектива за даљи развој је веома широк и разнолик. У стручној и академској заједници опште је познато да постоје два конкурентна пројекта за даљи развој Организације: продубљивање и ширење економске сарадње у оквиру ШОС-а (пројекат Кине), и јачање улоге Организације у супротстављању савременим изазовима и претњама у области безбедности, посебно у војно-политичкој области (пројекат Русије).

Нестабилна регионална ситуација захтева дубљу сарадњу у оквиру ШОС. Са нестабилном међународном и регионалном ситуацијом, све већи фактори неизвесности и нестабилности представљају озбиљан испит за државе чланице. У раним годинама ШОС-а, реалност ширења НАТО-а на исток и необуздане „три силе зла“ (тероризам, сепаратизам и екстремизам), између осталог, трансформисале су Шангајску петорку у механизам ШОС-а. Сада када се велике промене невиђене у једном веку убрзавају, јављају се озбиљни изазови домаћој стабилности и друштвено-економском развоју земаља чланица ШОС. Ово јача свест о заједници са

¹⁰ Корбут, А. Борьба с терроризмом: вместе или врозь?: <http://vpk-news.ru/articles/3903>

заједничком будућношћу и подстиче ШОС да убрза самореформу, продуби сарадњу и размену и повећа учешће у глобалном управљању. Као резултат тога, пролази кроз велику трансформацију, ШОС прелази са унутрашње сарадње на унутрашњу и спољну интеракцију, са безбедносне на свеобухватну сарадњу, и са регионалне на регионалну управу. Изазови ШОС-а укључују балансирање праведности са ефикасношћу, разлике у циљевима великих земаља и спољни отпор због чега је СЦО неопходно да остане стратешки фокусиран, да се држи оријентације на проблем, обрати пажњу на услове и иде напред (Нао, D. 2021).

И поред тога што су чланице ШОС-а пре свега заинтересоване за сарадњу у области безбедности, пријем Индије и Пакистана, који су атрактивна тржишта са својом густом популацијом и економијама у брзом развоју, могао би да убрза трговинско-економску сарадњу страна у оквиру организација. Штавише, могло се очекивати да ће се услед брзог привредног раста Кине последњих година кинеско економско присуство у државама чланицама ШОС-а само повећати. Веома ценећи могућности економске сарадње у оквиру организације, Кина повећава износ инвестиција и кредита својим партнерима из ШОС-а (Hanay O., 2019).

Перл (2007) напомиње да различите врсте терористичких претњи могу носити различите ризике и потенцијалне утицаје, па се из тог разлога стратегије у неким случајевима морају прилагодити у складу са тим. На пример, различите стратегије могу бити применљиве на тероризам укорењен у политичком или економском наспрам културног или теократског порекла. Уколико је присутно више таквих облика, прави антитерористички приступ ће бити отежан.

Једно од решења јесте формирање више „фронтова“ за борбу против тероризма. Иако се овим начином може обезбедити највише успеха, он захтева и највише средстава који морају бити додељени сваком фронту. Због тога ограничења у финансирању изазивају рањивости у борби против даљих терористичких деловања, а ситуацију додатно отежава признање недостатка напретка које може бити политички непопуларно.

Неки забрињавају то што напори за мерење напретка могу бити угрожени ако критеријуми мерења селективно циљају на области очигледног релативног напретка, као што је повећана безбедност

аеродрома, док друге области, као што је безбедност у лукама, могу остати недовољно обрађене (Перл Р., 2007). Друга област која изазива забринутост је да се антитерористичке акције могу предузети из широког спектра разлога, а да нису јасно повезане са претходно дефинисаним антитерористичким циљевима, и у таквим околностима вероватно би био оправдан опрез пре него што се резултати окарактеришу као напредак (Перл Р., 2007).

Сматрам да, по мом мишљењу, оно због чега је пре свега замишљено стварање ШОС-а, а то је решавање регионалних безбедносних проблема, није на најбољи начин остварена, али се постепено поправља. Утицај САД-а током војне операције Трајна слобода, дао је државама Централне Азије оптимизам који је делимично нарушио сопствено ангажовање у директну борбу против исламистичких покрета. Побољшање односа између Индије и Пакистана је у великој мери помогло борби против тероризма, која даје резултате.

Међутим, проблем око сукоба Русије и Украјине дефинитивно нарушава фокус на борбу против тероризма, као и остале задатке читавог ШОС-а. Остаје неизвесно на који начин ће се међусобни односи стабилизovati, и на који начин ће се чланице на организационом нивоу наставити борити против тероризма.

6. ЗАКЉУЧАК

Сваке године се повећава улога и утицај Шангајске организације за сарадњу како на регионалном тако и на глобалном нивоу. Тренутно, као резултат институционалног и политичког и економског развоја, улога ШОС-а у светским пословима значајно је порасла, укључујући и узимајући у обзир активности организације у УН, интеракцију са таквим структурама као што су Г20, НАТО, АСЕАН, БРИКС и др. ШОС је један од центара мултиполарног света који се брзо развија. Проширење институције посматрача на Авганистан, Белорусију и Монголију, стварање групе земаља преговарача – Азербејџан, Јерменија, Камбоџа, Непал, Турска, Шри Ланка, такође повећава утицај организације у разним деловима света.

У сфери безбедности ШОС је доживео тешке изазове у погледу централноазијског тероризма, као и последицама повлачења трупа из Авганистана, односно доласком Талибана на власт.

Негативна позадина за организацију је јачање диспропорција у економијама земаља Централне Азије, заштита водних, еколошких, социјалних проблема, пораст негативног утицаја исламског фундаментализма у региону, посебно покрета ИСИС.

Превенција тероризма и оквир међународног права захтевају већу пажњу научника и политиколога, као део уравнотеженог и свеобухватног

приступа. У јаснијем смислу, тероризам је стална појава света и не постоје изводљиви начини да се тероризам елиминише употребом чисте силе. Дијалог је један од најбољих начина да се постепено смањи, и на крају елиминише претња. Међу терористичким организацијама има умерених елемената и најбољи начин да се избегну убиства невиних људи је да се уђу у разговоре са умеренима.

Потребно је кренути од сврхе због које је ШОС као организација створена. Као један од оснивачких докумената, уз Декларацију о оснивању и Повељу ШОС-а, је Конвенција о борби против тероризма, екстремизма и сепаратизма. Овај документ је доказ да је намера Организације као структуре за обезбеђење регионалне безбедности била сасвим одређена.

Може се рећи да историја стварања ШОС-а почиње 1998. године, када су се одиграли важни догађаји који су одредили политички пејзаж региона и света у целини. До 2000. године постало је јасно да је претња радикалног исламизма Централној Азији била непосредна и директна.

Битан елемент успеха ШОС-а јесте побољшање односа држава чланица кроз испуњавање заједничких одговора на проблеме, од којих је тероризам од велике важности. Након повлачења америчких трупа из Авганистана и доласком талибана на власт, однос ШОС-а према тој држави се постепено прилагођава у циљу очувања мира и стабилности читавог региона. ИСИС и Ал Каида свакако остају главни фокус, поред присуства већег броја осталих екстремистичких група у Кашмиру.

Тероризам је без сумње непријатељ који се мора победити, али не само војним путем, чак и ако је то заједнички напор. Дијалог је једини прихватљив одговор за постизање резултата у областима које могу помоћи у контроли терора. Међу најмоћнијим оружјем које може да уништи тероризам су елиминација сиромаштва, глади, неписмености и болести које погађају милионе на потконтиненту.

7. ЛИТЕРАТУРА

Abiden, M. Z. U., Zhilong, H., & Mubeen, R. (2019). War on terrorism in Pakistan: challenges and Strategic steps. Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Международные отношения, 19(4), 625-631.

ADIL, Y. (2003) Anti-terrorist Protection as Top Priority of the SCO Activity. EDITORIAL BOARD.

Akbarsho, I. (2013). Security and Integration in Central Asia: the CSTO and SCO. Central Asia and the Caucasus, 14(2), 18-26.

Akiner, S. (2007). Regional cooperation in Central Asia. School of Oriental and African Studies, University of London.

Alimov, R. (2017). The role of the Shanghai Cooperation Organization in counteracting threats to peace and security. UN Chronicle, 54(3), 34-37.

Al-Qahtani, M. (2006). The Shanghai cooperation organization and the law of international organizations. *Chinese Journal of International Law*, 5(1), 129-147.

Azarkan, E. (2010). The interests of the Central Asian states and the Shanghai cooperation organization. *Ege Academic Review*, 10(1), 395-420.

Bailes, A. J., Dunay, P., Guang, P., & Troitskiy, M. (2007). *The Shanghai cooperation organization* (Vol. 17). Stockholm: Stockholm International Peace Research Institute.

Baldwin, R. E., & Kawai, M. (2013). Multilateralizing Asian Regionalism.

- Базылева, С. П. (2017). Антитеррористическая политика Узбекистана в рамках региональной антитеррористической политики ШОС. Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Политология, 19(3), 239-244.
- Burgoon, B. (2006). On welfare and terror: Social welfare policies and political-economic roots of terrorism. *Journal of conflict resolution*
- Crenshaw, M. (1992). Decisions to use terrorism: Psychological constraints on instrumental reasoning. *International Social Movements Research*, 4(1), 29-42.
- Curtis, L. (2008). Combating Terrorism in Pakistan: Going on the Offensive. Heritage Foundation weblog, July, 15.
- Dinstein, Y. (2009). Terrorism and Afghanistan. *International Law Studies*
- Haider, S., de Pablos Heredero, C., Ahmed, M., & Dustgeer, S. (2015). Identifying Causes of Terrorism in Pakistan. *Dialogue (Pakistan)*, 10(3).
- Hanayi O. (2019). The future of Shanghai cooperation organization: Challenges and prospects. Eurasian research institute.
- Hao, D. (2021). 20 Years of the SCO: Development, Experience and Future Direction. China Institute of International Studies (CIIS).
- Hasnat, S. F., & Zamurrad, A. W. A. N. (2016). Shanghai cooperation organization as a platform for regional understanding: Its economic, political and security potential. *Perceptions: Journal of International Affairs*, 21(1), 83-100.
- Hussain, E. (2019). India-Pakistan relations: challenges and opportunities. *Journal of Asian Security and International Affairs*, 6(1), 82-95.
- Irshad, M. (2011). Terrorism in Pakistan: Causes & Remedies. *Dialogue (Pakistan)*, 6(3).
- Katzenstein, P. J. (2000). Regionalism and Asia. *New Political Economy*, 5(3), 353-368.
- Килибарда, З., Младеновић, М., & Ајзенхамер, В. (2014). Геополитичке перспективе савременог света. Београд, Универзитет у Београду, Факултет безбедности.
- Khan, A., Ruiz Estrada, M. A., & Yusof, Z. (2016). Terrorism and India: an economic perspective. *Quality & Quantity*, 50(4), 1833-1844.

Kumar, A. (2021). The terror challenge in South Asia and prospect of regional cooperation.

Mann, P. (2001). Religious extremism in central Asia. *Strategic Analysis*, 25(9), 1029-1044.

Младеновић М., Килибарда З. (2011) Шангајска организација за сарадњу, (коауторство са Зораном Килибардом), Војно дело, Београд, вол. 63, бр. 1, стр. 24-40;

Никитина, Ю. А. (2011). ОДКБ и ШОС как модели взаимодействия в сфере региональной безопасности. *Индекс безопасности*, 17(2), 45-53.

Laruelle, M. (2009). Russia in Central Asia: Old History, New Challenges? EUCAM Working Paper No. 3, 08 September 2009.

Lemon, E. (2018). Talking up terrorism in Central Asia. Kennan Cable, 38.

Johnson, P. W. and Feldman, T. B. Personality types and terrorism: Self-psychology perspectives . *Forensic Reports* . 1992; 5(4):293-303.

Olcott, M. B. (1996). Central Asia's new states: independence, foreign policy, and regional security. United States Inst of Peace Press.

Omelicheva, M. Y. (2007). Combating terrorism in central Asia: Explaining differences in states' responses to terror. *Terrorism and Political violence*, 19(3), 369-393.

Omelicheva, M. Y. (2009). Convergence of counterterrorism policies: A case study of Kyrgyzstan and Central Asia. *Studies in Conflict & Terrorism*, 32(10), 893-908.

Omelicheva, M. (2013). Terrorism in Central Asia. *Education About Asia*, 18(3).

Perl, R. (2007, March). Combating terrorism: The challenge of measuring effectiveness. LIBRARY OF CONGRESS WASHINGTON DC CONGRESSIONAL RESEARCH SERVICE.

Petrović, D., & Tomić-Petrović, N. (2020). Stanje i dalje perspektive Šangajske organizacije za saradnju. *Kultura polisa*, 17, 209-221.

Saipira F. (2019). The state of Islamic threat in Central Asia: assessing the threat of terrorism from Central Asia

Sandler, T. (2009). The past and future of terrorism research. *Revista de Economia Aplicada*, 17(50), 5-25.

Singh Roy, M. (2010). Role of the Shanghai Cooperation Organisation in Afghanistan: scope and limitations. *Strategic Analysis*, 34(4), 545-561.

Tan, A. T. (2008). The terrorist threat in the Asia-Pacific: the current situation and how it can be improved. *The Korean Journal of Defense Analysis*, 20(3), 199-213.

Ullah, A., Qingxiang, Y., Ali, Z., & Anees, M. (2018). Terrorism in India as a Determinant of Terrorism in Pakistan. *Asian Journal of Criminology*, 13(1), 57-77.

Wang, J., & Kong, D. (2019). Counter-terrorism cooperation between China and Central Asian states in the Shanghai Cooperation Organization. *China Quarterly of International Strategic Studies*, 5(01), 65-79.

Winthrop, R., & Graff, C. (2010). Beyond Madrasas: Assessing the links between education and militancy in Pakistan. Center for Universal Education working paper

White, A. (2005). Guiding the 'Near Abroad' Russia and the Shanghai Cooperation Organization. *CEF Quarterly Journal-Special Edition: The SCO at One*.

Xiaodong, Z. (2012). The Shanghai Cooperation Organisation and Counter-Terrorism Cooperation. *Institute for Security and Development Policy, Stockholm*,

Yuan, J. D. (2010). China's role in establishing and building the Shanghai Cooperation Organization (SCO). *Journal of Contemporary China*, 19(67), 855-869.

Zeb, R. (2006). Pakistan and the Shanghai cooperation organization. In *China and Eurasia Forum Quarterly* (Vol. 4, No. 4, pp. 51-60).

Интернет извори:

Извештај о глобалним трендовима Националног обавештајног савета - <https://www.dni.gov/index.php/gt2040-home/emerging-dynamics/international-dynamics/the-future-of-terrorism>

Корбут, А. Борьба с терроризмом: вместе или врозь?: <http://vpk-news.ru/articles/3903>

социально-экономическое положение республики узбекистан – внешнеэкономическая деятельность-

https://stat.uz/ru/?preview=1&option=com_dropfiles&format=&task=frontfile.download&catid=318&id=1371&Itemid=1000000000000

8. БИОГРАФИЈА АУТОРА

Ана Новаковић је рођена 28.01.1998. у Чачку, са пребивалиштем у Доњој Трепчи. Завршила је основну школу “22. Децембар” са одличним успехом. Након тога је уписала средњу економску школу у Чачку, коју је такође завршила са одличним успехом. Након завршене средње школе уписује Факултет безбедности 2016/2017. године. Дипломирала је на Факултету безбедности у Београду октобра 2020. године и тиме стекла звање дипломираног менаџера безбедности. Мастер академске студије на Факултету безбедности у Београду уписала је 2020/2021. године. Познаје енглески језик.